

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi havilap

2017. május – XVI. évfolyam 5. szám

Ára: 560 Ft

*Nincs lágyabb, mint a víz,
mégis a köveket kivájjá:
nincs külön nála.*

Lao-ce: Az út és erény könyve,
részlet

A Nagy
Tüdőtöltés
*Kárpáti Kamil
próza költeménye*

2

Kuncogók
*Csernák Árpád
novellája*

3

Reggel a hóhér
Tóth Bálint verse

5

Az égbe mutató
kar vészjelzése
Alföldy Jenő esszéje

6

Szólampróba
Czigány György írása

10

Magalhaes
és Magallanes
*Szirmai Péter
novellája*

20

Lélegezzünk
*Lengyel László főorvossal
Szutrély Péter beszélget*

22

Hajó
Gí fotója

KÁRPÁTI KAMIL

A Nagy Tüdőtöltés

Szembesítés egy idézettel

A csodálatos Riót, a lenyűgöző Sao Paolót, az épületsodákkal hivalkodó Brasília városát, a nagy kávéközpontot, Santost bármikor elcserélem bármelyik északolasz városkára: Assisire, Parmára, Ravennára, Pisára, Bolognára, Padovára, Veronára, bármelyikre. (Illés Endre, 1981)

A púp

Kifelé, a határállomáson fölírták Gí fényképezőgépét, fiam karóráját – P és az elhordott Jutadomb fölíratanul púposodott a hátamon. Nem maradt itthon, s nem fogyott el kint. Két tenger se oldotta le rólam. Jöhetnek-mehetnek, mindenhova hurcolom. Mert az én candide-i kertem a hátamra nőtt.

A kis tüdőtöltés

Bármikor elcserélném bármelyik északolasz városkára, sőt szigetecskére, a fentiekén kívül Arezzóra, Velencére, Buranóra. De ha ez a mondott okból úgysem lehet, kijárnék hozzájuk szabályosan, mint tüdőtöltésre a kórházból kitett beteg. Szederjes szájjal, tátogva döfném orrlyukamba a kék gumikígyót, s Ravenna, Arezzo, Orvieto oxigénpalackjából nyakal-nám részegen a levegőt!

Régi hazatérés

Még '45-ben, '46-ban... Gyula bátyám a vagon tető legörbülő simaságán a szellőztető nyaka köré kötözött a nadrágszíjjal. Meleget lehelő vasába kapaszkodva, zsákomban kölessel, sóval, szalonnával, arcomat a tető lapjához szorítva türtem, amint fekete lobogóval a vonatot a füst bevonta, és savanyú koromszagával megcsapkodott. Alagút-éjszakámban szikraeső pávaszemei gyulladtak ki a zsákon. Hosszú, sziporkázó farkát a mozdony elejéről ránk rázta egy lángtorkát tátogató, fekete páva. Huss! – hallottam, mikor a szárnyas fölrepült. Ahogy távolodott, úgy nagyobbodott. Sötétje ritkult, feketéje kékül, farkának uszálya már nem a szétesni hanyatló ócskavas vonatot, egész egemet beborította. A mátrai hegykúpokot, a völgy havából sötétlő kazal-falut, s a messzi ablakok cérnahangú zárandokcsapatát: a szerpentinén a hegy derekáig merészkedtek. Ó, mennyivel kábítóbb fény szikrázott az égi tolluszály pávaszemeiből, a csillagokból! Beláttam, a nagy madárhoz képest én és a vonat porszem sem vagyunk, a szélről lapogatott kocsioldal nyögésébe, a meglazult vasalás jajszávába mégis beleálmodtam a pávarepülés neszezését, s a meleg gőz párapamacasai álmomban sugárzó madárbegyemeleggel úsztak körül. Páva repített engem hazáig. A pályaudvarra megérkez-

ve az asszonyok előbb kedvesen megtapostak, hogy álmaim meggémberegett foglalóját visszaadják a vérnek, mert én már egészen úgy éreztem, hogy arcom a vonattetőhöz nőtt. Ott-hon is kézbe vettek. Nagymama lámpához emelte levetett ruhámat. Són, kölesen, szalonnán kívül nem hoztam-e hívatlan vendéget hajamban, ingem, nadrágom ráncaiban? Anyám albuszszappannal lemosott. Anna – előttük – nem érhetett hozzám, lesütött szemmel visszaállt a kályha mögé. De később, mikor csillagos uszályát az ég már az udvar aljára eresztette, és a hó minduntalan titokzatosan fölsziporkázott, ahogy az égi tollak végigsöpörték, Anna is megtapogatott, hogy visszahoztam-e mindenét? Hiába csitítottam, szünni nem akart vak szemű kutyakölyökdidergése. Gyula bátyám, az özvegy, kalappal takart arccal aludt az odújában. Ő álmában ért haza, hol asszonya, Ilon fogadta, s mint velem, vele is rendre minden megtörtént: volt hajvizit és hátmosás, és borsóevés közben látta, hogy Ilon inge alól előszíneződik a mellbimbó.

Ezüst délután – Gí fotója

A Nagy Tüdőtöltés

Ó, hol vagy ifjúságom, ifjú-Magyarország, gyermekkori otthon?! A házak leomlottak, lakóik elporladtak. Így van rendjén. Ha Firenzében láttam Rákosi-sárga negyedeket, csak viseljem el P új központjában a sikátor-kapualjakat; málló vakolatú tűzfal-házait. Leonardo híres falával semmiképp sem azonosak. Szorgos tanítványként bámulhatod napestig (ahogy a Mester parancsolta volt), csak a léha kéz (vagy gép) vetette rossz habarcs hullafoltjai éktelenkednek rajtuk sorsod képei helyett. Talán, ha anyám hajolna ki az egyik erkélyrácson...

Ó, hol vagy ifjúságom,
ifjú-Magyarország,
gyermekkori otthon?!

Ha Gaál, Rátkay műtermébe röpitene fel a lift... Ha öregedésem, halálom Annáját, Gít átölelve, a szemetes, kiégett park kanyargó betoncsíkján az óceánkéek hazai busz suhanna, és a zsidótemplom mór téglahomlok-ablakából a kiállított Arany Ikon integetne bal kéz felől, s jobbra tőlünk, egy emeleti lámpabúra kristálypalástját csúsztatva le a vállán a Kis Hölgy rohanva elénk a lépcsőházból... igen, akkor a só, a köles, a szalonna, a múlt Jutadomb-púpja menten csodálatos oxigénpalackká változna a poggyászomban! Minden fordulóban nőne hüvelyknyit, fejnyit! Szent ég – hat lábnyit nőne! Elöl-hátul a kék

Csernák Árpád

Kuncogók

Nem lehetett tudni, milyen jármű. A ritmikus zakatolásból arra következtettem, vonat. De, mintha a megszokottnál lágyabb fémből készültek volna a kerekek; tompán, puhán csattogtak a síneken, amelyek mintha mohával lettek volna bevonva. Azt sem lehetett látni, milyen tájon haladunk keresztül, mert az ablakok fekete festékkel voltak bemázolva. Vagy csak éjszaka volt? De akkor olyan vidéken robogott vonatunk, ahol sem az égen, sem a földön nem létezett már semmilyen fényforrás, mert az ablak felé fordulva csak egyöntetű sötétséget lehetett látni.

Kis fülkék sorakoztak két oldalt, vagy inkább fakkok, mert ajtó nem volt rajtuk; egylégtérű volt az egész „kupé”, a fülkesorok között keskeny „folyosó”, mint bármelyik régi fapados kocsiban. A kupé végében néha váratlanul fölcsapódott az ajtó, és egyenruhás ember vonult végig a két fülkesor között, tányérsapkája alatt az arc helyén sötét folt. Börtönőr? Kalauz? A fakkokban néhány mozdulattal átalakítható „bútorzat” volt. Lehetett pad, asztal vagy ágy. Fölötte polc. Az én fülkémben pad és asztal, asztalomon számítógép; régi filmeket kerestem.

A szemben levő fülke bútorzata most ágygá volt alakítva, benne két ember a paplan alatt. Egy férfi és egy nő, szorosan egymás mellett, szinte mozdulatlanul. Nem nagyon figyeltem őket, de úgy volt kialakítva, „megrendezve” minden, hogy az

busz ablakait lágyan kinyomná. Lepattogzana a karosszéria róla, mint tojásbé! Gumikerekei megsokszorozódnának! Még az oroszok sem tudnak ekkora lépegető eszkavátort, se tankot csinálni! Holdfényezüstű törzsén minden P-beli kisfiú lovaglólülésbe helyezkedne, s mi, a régi jóbarátok (élők, holtak egymásba kapaszkodva) jókedvűen, talán farsangi maskarában, tán meztelenül benyomulnánk kék csöveinkkel az ablakokba, s Gível felváltva adagolnánk a szórás mennyiségét, hogy minden szobába jusson bőven Ravenna mozaik-levegője, Firenzéből Dávid mellkasrepszto, indulatos lélegzete!

Summázat

Velence, 1996

Az épuletsodákkal hivalkodó Brasília városát, se Le Corbusier kezenyomát Indiában, a nagy kávéközpontot, Santost már sosem látom. Se Eluard Saigont, se Max Ernst khmer templomait, se Saint John Perse tengereit, se Rimbaud lábnyomát a takaró-csíkos sivatagon.

Szürke tengerhomályból fürkésző tekintetű jegesmedvékkel a jövő olombányái és koncentrációs táborai lehet, hogy engem figyeltenek – lehet, hogy a fiamat már. Nincs mivel elcsérelnem Veronát, Padovát, Velencét. Azt sem mondhatom, hogy bőröndömben belőlük valamit hazahoztam. Kelet-Európába ismét belépve csak ennyi bizonyos: Láttam, ami még megvolt belőlük, mielőtt szépnövésű, ám szemrésükben az üres úr pókhálókodét úszató utódaink fölrobbantanák.

utasok akaratlanul is bele lássanak a másik életébe. Sem náluk, sem nálam nem égett villany, csak a monitor világított kékes fényvel, meg a kupé tetején elhelyezett lámpasor halványársárgán, mindig takarékon, hogy ne lehessen soha semmit tisztán látni, de mindig, mindent lehessen látni.

Végül egy Buñuel filmnél kötöttem ki, azt néztem. Halkan szólt Luis Hernández Bretón zenéje. Erre a szemben levő, pontosabban, az én fülkémel párhuzamos priccsen mozgolódni kezdett a pár. Nem néztem oda, de látóteremben érzékelttem, bármennyire is beszűkült már, hogy a szomszédos fülke lakói félrehajtják a takarót, és szinte egyszerre felülnek. Először csak az ágy közepén ültek egymás mellett. Érzékelttem, hogy az én fülkém, pontosabban a számítógépem képernyője felé néznek. Aztán kicsit odébb ültek, ahonnan jobban lehetett látni a filmet, egészen az ágy végébe, még a fejüket is oldalt hajtották, de még így sem volt jó a szög, kicsit fordítottam a gépemen, de nem tudtam úgy beállítani, hogy onnan jól lehessen látni. Közben érzékelttem, hogy nem csak a filmet nézik, hanem néha engem is. Erre már nyíltan feljűk fordultam: Kamil és Gí ült ott az ágy végében.

Felugrottam, ők is felálltak. Megöleltük egymást. Valami ilyesmit motyogtam: *Hát itt kell találkozunk... Élesbe fordult a kanyar, a jég is egyre vastagabb bordázatú rajta...*, felelte Kamil. Mindketten mosolyogtak. Nem tudtam pontosan, milyen ál-

lapotban van Kamil lába, hát egyszerűen felkaptam, pehelykönnyű volt, és átültem az én padomra. *A lábam már nem a régi*, mondta. Elmélyülten, belefeledkezve nézte a filmet: *Az ábrándok villamoson utaznak*. Én a két fülkesor között álltam. Mondtam Gínek, hogy ő is üljön oda, hátha elférnek, hiszen Kamil annyira vékony, de intett a fejével, hogy az nem fog menni, és maradt a helyén. Elégedettnek tűnő mosollyal nézte Kamilt, látva, hogy a film fölkelte érdeklődését, aztán lassan, fokozatosan visszahúzódott a paplan alá.

Tóth Bálint

Angyali üdvözlét

Ha rád nézek, szemed írisze megsötétül,
akár, ha ívó halraj úszna tükre alatt,
a pillád lehunyod, mint aki másra készült,
s tűnődve felvonod gödrös szép válladat.

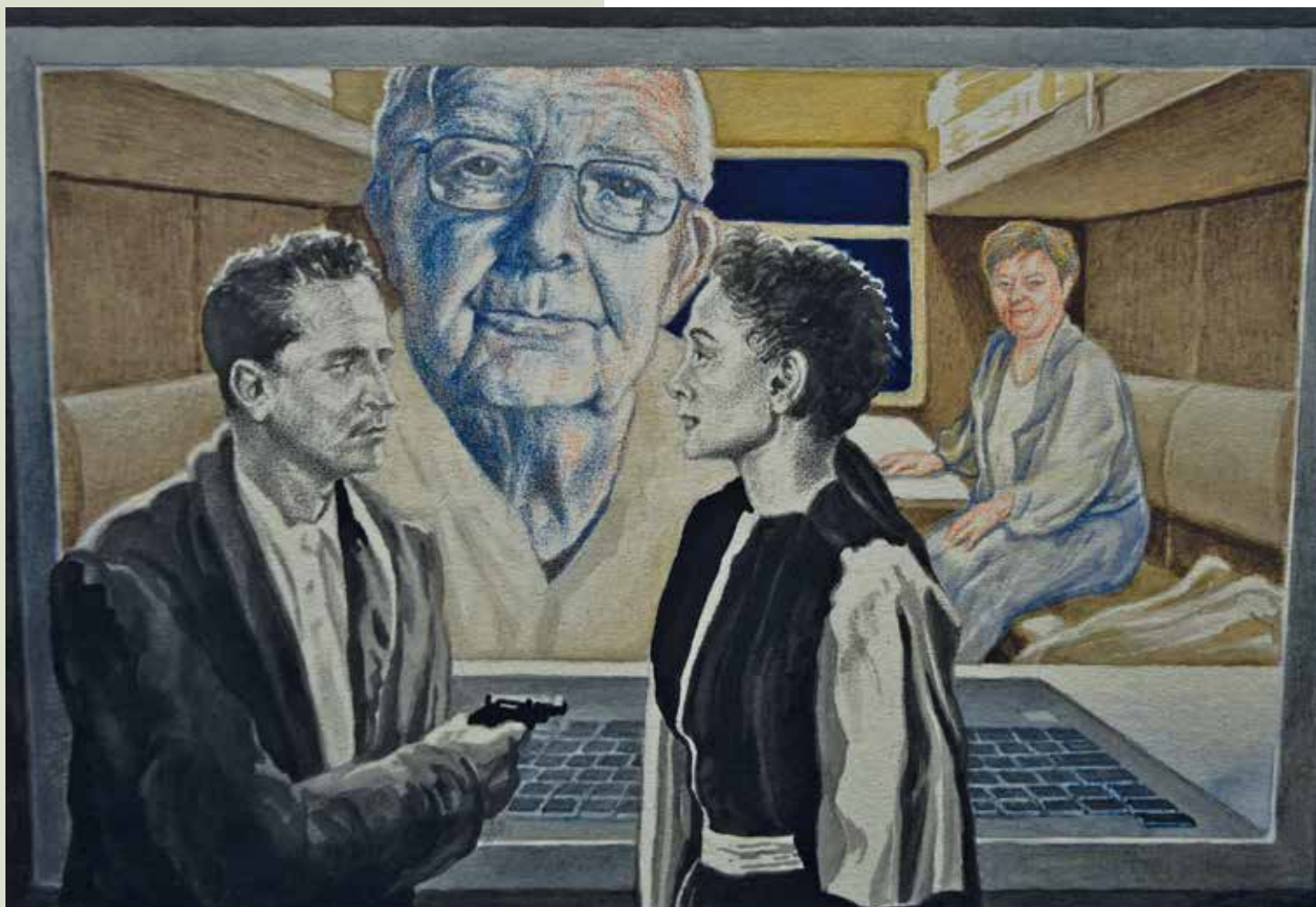
Ujjaid kötve-oldva játszanak öveden,
megborzongsz, s csörren a bronzláncon repkedő dísz.
Oly titkosan szunnyad benned a szerelem,
mint gyöngy, mit zárt öből piros kagylója őriz.

Csak azért nézem, mert utána lesz egy interjú, amit veled készítették... még fiatalkorodban, mondtam Kamilnak. Amikor kerestem a világhálón, rátaláltam egy régi, vele készített interjúra, ahol arról beszélt, hogy a Gérecz Attiláról készült film mennyire elhibázott, nem mutatja meg, hogy valójában milyen ember és milyen költő volt Attila. Kamil felém sem fordult, úgy mondta: *Gérecz nemcsak az öttusázók válogatottja volt...*, aztán, mintha csak a képernyőnek mondaná: *„A mocskos padlón fekszem, / hátam vetem a falnak. / – A fájdalom... lehet-e versem, / hatalmad? –,*

...olyan vidéken robogott vonatunk, ahol sem az égen, sem a földön nem létezett már semmilyen fényforrás...

Amikor vége lett a filmnek, és elkezdődött a vele készített interjú, felállt, és azt a néhány lépést, amit a szemközti ágyig meg kellett tennie, villámgyorsan megtette, és szinte oda zuhant Gí mellé, bebújt az ágyba, a paplan alá. Hallottam, amint ezt mondja: *A lábam már nem a régi...* Mindketten kuncogtak.

Én sem néztem meg újra az interjút. Úgy éreztem fájdalmas dolog ezt újra és újra végignézni, vagy akár csak hallgatni. Lekapcsoltam a számítógépet, hozzáfogtam, hogy a mozgó járművön kialakított cellámat átalakítsam hálószobává, hogy az asztalból és a padból priccs legyen.

Kirják Miklós illusztrációja

Elhunyt Tóth Bálint költő

Hosszan tartó betegség után 2017. március 29-én elhunyt Tóth Bálint költő, író, műfordító.

Tóth Bálint 1929. december 17-én született Keszthelyen. Pannonhalmán érettségizett. 1948-tól a budapesti egyetem orvosi karán, majd bölcsészkarán magyar-történelem szakon tanult. 1951 februárjában letartóztatták az „államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezése és vezetése” miatt, és hat év rabságra ítélték, melyből több mint négy évet ült le. A börtönök alatt költőtársaival együtt létrehozta a később füveskertiek néven legendássá vált költőcsoportot.

Szabadulása után eleinte fizikai munkásként dolgozott, majd könyvtárosként, később pedig könyvtáros lett az Országos Széchényi Könyvtárban. Csak alkalmanként publikálhatott verseket, fordításokat. Az 1956-os forradalom után koholt vádak alapján ismét letartóztatták, a hónapokig tartó őrizetből Illyés Gyula közbenjárására helyezték vádemelés

Tóth Bálint versei

Reggel a hóhér

Reggel a hóhér mértéket vett rólad,
aztán káromkodott, hogy tévedett,
s felakasztotta a szomszéd zárkából
a fiút, akit tegnap este hoztak,
ki egész éjjel üvöltött, dörömbölt,
hogy élni akar, priccset leokádtá,
s végül elájult, egy vödör vizet
loccsantottak rá, hogy magához térjen,
úgy vonszolták ki az akasztófához,
félaléltnak nem vitték lábait,
csend, csak rúgások puffanása hallott.

Az őrszobában már serceg a zsír,
a főtörzs most reggelijét süti:
fokhagymás hús. A hullaszállító
hangját hallod, a vaskaput kinyitják.
Kilesel. Elment. Este vasba vernek.
Holnap félkoszt. Holnapután sötét.
Ki fogod bírni, nincs más választásod:
árulás, vagy a beigért kötél.
A sűrű dróthálón besüt a nap.
Halk nesz. Az ór hosszan-hosszan figyel.
Ők bizonyosan tudják, hogy megtörnek,
te bizonyosan tudod, hogy soha.
Kondérkongás. A reggelit mehozozzák.
Mohón harapsz a frissen sült kenyérbe.
Eszedbe jut, ma van a tárgyalásod
a Lánchíd mellett. De nem érdekel.

Gyűjtő. Kisfogház, 1951. október 1.

nélkül, véglegesen szabadlábra. Miután megkapta a verseskötetének kiadásához szükséges erkölcsi bizonyítványt, 1969-ben megjelent első kötete *Nehéz örökség* címmel. Az ötvenes években írt, régóta rejtgetett, *Füveskert* című antológiáit csak 1990-ben hozhatták nyilvánosságra.

1970-től szabadfoglalkozású író. 1984-ben József Attila-díjat, 1987-ben Déry jutalmat, 1990-ben Clevelandban József Attila-díjat, 1994-ben Literatúra-díjat, 1997-ben Balassi Bálint-emlékkardot, 1997-ben Salvatore Quasimodo-díjat és Nagy Imre-emlékplakettet, 1999-ben a Magyar Művészetért Alapítvány díját kapta.

Művei: *Nehéz örökség*, versek, 1969; *Hetedik évad*, versek, 1975; *Túl a vesztett kert fáin*, versek, 1980; *Nyiss kaput, angyal*, versek, 1988; *Krisztinavárosi körmenet*, válogatott és új versek, 1991; *A senki földjén*, novellák, 1998. *Utolsó, Varázsduda* című gyermekverskötét 2000-ben adták ki.

Tóth Bálint 2011-től a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja volt.

Catullus, szegény

Catullus, szegény – mondja tegnap
egyik barátom – a hülye!
Egyik ujjára, ha kell, száz jó nőt kap,
de neki csak Lesbia kellene.

Egész Róma röhögi érte,
de ő csak hörög, sír: Szeretem!
Tudja szajha, de döglük érte,
nem nő kell neki, szerelem.

Izgága bolond! Caesar ellen
epigrammákat írt minap.
Hiába intik: Úlj békén seggen,
mert lebuksz, s úgyse közli le lap!

Caesar persze megtudta rögtön,
(jó a titkosszolgálat!)
de csak legyintett: Pallos? Börtön?
Iszik! Elvégzi ő maga!

Mégis jó költő – szóltam. – Úgy ám!
De mondd, az kit érdekel?
Hús év múlva már azt se tudják
kinek nem feküdt le, s kivel.

ALFÖLDY JENŐ

Az égbe mutató kar vészjelzése

*Szeretem a dómokat
– mint a hajdani kölni dómot is –,
amelyeknek
egyik tornyát már nem építették föl;
nem azért, mert a pénz hiányzott.
Féltérden állt a hit, de még
küszködik talpra állni.
Isten szava ott szólal hallhatón, még
könyörögve és rémült biztatással.
Terveim voltak veletek. (Terveink!)*

*Az a földobott félkar – vízbefúlóé –,
embertörténelmileg is: letört remény.*

Illyés Gyula: Nyilatkozások, 1981

Emberlétünk alapvető tárgyi jelzése térben és időben – néz-
vén kívülről avagy belülről – a templom. Nem véletlen, hogy
oly fontos helyeken tűnik föl (mint az idézett Illyés-versben
is) a magyar költészetben (mint a modern francia festészet-
ben – Monet! Soutine!...–) a dóm, a templom, a szentegyház,
a katedrális, a bazilika, a kápolna. Nemcsak vallási: esztéti-
kai, filozófiai értelemben is. Rendeltetését illetően a gyüle-
kezetnek szánt szertartások tere. De a vallások közös szer-
tartásától, hívők és hitre vágyók magányos ájtatosságától
függetlenül is kivételes jelentősége van a dómnak (otthon-
nak!) az emberiség számára. Reményükben megrendültek, a
várva várt gyermekáldásért hálát rebegők, az esztétikai szé-
pért messze földről fölkerekedők, nagy lelki csapásokat elszen-
vedettek, sérelmekért, sérülésekért háborgók, orgonaszóért
rajongók is be-betérnek az Isten házába.

Csak a hazai lírából hány meg hány emlékezetes verset
idézhethetünk a templom dicséretéről. Nem készítettem teljes
leltárt, s örömmel fogadok az olvasótól minden kiegészítést,
de most ezek a versek ötlenek föl. Jékely Zoltántól *A maros-
szentimrei templomban*, Nemes Nagy Ágnestól *A Krisztinában*
(prózai változata sem maradhat említetlen: *a Kék és sárga*).
Kedvencem a sárkunyhónál alig nagyobb, pajtából vagy is-
tállóból átalakított református imaház, amelyet a megtorlástól
félve titkon avattak templommá a bujkáló protestánsok:
Csanádi Imre az *Egy hajdani templomra* című ódájában örökít-
ette meg őket. Ennek ellenpontjaként említhetők a csodála-
tos székesegyházak, büszke dómok, európaiságunk szimbó-
lumai. Reményik Sándor Erdély minden római katolikus, re-
formátus, zsidó és unitárius (és ha van még ilyen: örmény
katolikus) temploma védelmében mondta fennszóval, bár
kétségségetten: „*Ne hagyjátok a templomot, / A templomot s az
iskolát*”. Reményiket a Trianon miatti mélységes aggodás bír-

ta szóra, de a katolikus, protestáns és zsidó templomok mel-
lett bármely, magyarok emelte imaházra kiterjed e szállóige
érvénye. Ady Endre, nemzetünk nagy önkritikusa szemre-
hányón mondta első személyben, saját, jelképes, verssorokból
épült költői „templomával” is elégedetlenül: „(...) még a *Temp-
lomot sem építettük föl*” (A szétszóródás előtt). S ugyanilyen erővel
kiáltotta világgá egy másik korszak ideológiájának szégyen-
teljes kudarcát Nagy László: „*S dúlt hiteknek kicsoda állít / ká-
romkodásból katedrális!*” (Ki viszi át a szerelmet). Sok nagy vers ide
kívánczik még irodalmunkból – Juhász Ferenc történelmi
mementót fejez ki a zsarnokságról *Templom Bulgáriában* című
versében, melyben a templom – ezúttal egy bizantinus bazili-
ka – az utolsó menedéke a leigázottaknak a török vész idején.

Kisebb-nagyobb településeink középpontjában mindenütt
kiemelkedik környezetéből az égi hatalmakra mutató temp-
lomtorony vagy kupola. Rossz tervezésű városokban nőnek túl
árnyékvető felhőkarcolók, mint őszi barackos kertet a muhar.
A templom nem csupán ékessége, sokszor művészi remeklése
az európai településeknek, nemcsak hívek, esküt fogadók, tu-
risták és a művészi szépségre vágyók zarándokhelye. Várfal-
lal védett menhely volt sok helyütt a barbár betörések ellen.
Építészeti stílusukkal a templomok kirajzolják Európa, ben-
ne a magyarok eszmei-kulturális határait, történelmi rétegeit.
Tipikusan magyar a fiatornyos fatemplom, főként Szabolcs-
Szatmárban, de keletebbre is. Történelmi okokból jellegzetes
nálunk a román vagy gót stílusú altemplom, s a török rom-
bolás megszűntével barokk stílusban újraépített, sisakos tor-
nyú fölépítmény. Ilyen például Tihany kéttornyú büszkesége
– vagy az eklektikusságában oly szép Belvárosi templom.
Mária Terézia főként a katolikus templomok pótlásával gon-
dolt, a reformátusok évtizedekkel később, főként klasszicista
stílusban emeltek új templomokat. Ahol a török nem járt, meg-
maradt a gyönyörű kolozsvári, kassai, lőcsei, s hadd ne sorol-
jam, melyik emléke tágabb kultúránknak. Ha valahol török
mecset, minaret áll még, azt is megbecsüljük, bár új iszlám
imaházakra nem óhajtozunk.

Némi ökonomizmussal elmondhatjuk, hogy az Isten tisz-
teletére állított, ám az ember vallási, széptani üdvösségének
szánt építmények meghatározzák a kereszténység egybetar-
tó tágabb közösségét, az európaiságot. Európának lenni el
nem hanyagolható az is jelenti, mert hit nélkül is hitet
vallunk arról, hogy keresztények vagyunk. Ha csak monda-
szerű alapja van, akkor is büszkének vagyunk a nándorfehé-
vári győzelemre emlékeztető déli harangszóra. Kedvenc rádió-
műsoromként hallgatom, amióta otthonülő vagyok. Elutasít-
juk viszont a kizárólagosságot. Ha lemondanánk a zsinagó-
gákról, az ógörögök, rómaiak vagy a görögkeletiek temploma-
iról, olyan volna, mintha Európa testéből hagynánk leoperál-

ni egy-egy darabot. Európa lényegi normáit, a vallási türelmet és minden élő és „holt” kultúra megbecsülését csúfolnánk meg, ha lemondanánk az Akropoliszról vagy Róma ókori templomáról. A zsidók szent könyve, amelyet a kereszténység Ószövetségnek hív, ugyanúgy kétezer év zsidó kultúrája, éppúgy szerves része európaiságunknak, mint az egyes európai nemzeteké. A görög kultúra ezzel és a belőlük kifejlő kereszténységgel együtt tartópillére a közös Európának. Hamvas Béla írja, hogy Európa legkeletibb határpontja a gótikus brassói Fekete templommal jelölhető ki. A gótika csodája ez, mint akár a bécsiek István-temploma, az angolok Westminster-apátsága vagy a Monet által sokféle megvilágításban megfestett párizsi Notre-Dame. S megannyi román, reneszánsz, barokk, klasszicista és modern társuk Rómában, Brüsszelben, Prágában, Varsóban, Madridban. Vagy a Szófia mellett emelkedő Vitosa lábánál álló dómocská, Giottóhoz méltó, vele évtizedre egykorú freskóival.

Ha csak mondaszerű alapja van, akkor is büszkéek vagyunk a nándorfehérvári győzelemre emlékeztető déli harangszóra.

A templomoknak sorsuk van. Európa tanúi ők. Illyés „féltornyúnak” látta a mottó-versben a kölni dómot. Gondoljunk ugyanúgy az eltérő stílusorszakokat egyesítő, felemás két-tornyú templomokra is, amilyen a Soutin megfestette sarte-i székesegyház. S nemcsak a rendhagyó felfogású moderneket, a gyönyörű öncéllal csupán a külső fenséget hangsúlyozó Gaudí-féle barcelonai gótika-utánérzést kell említeni (Makovecz Imre tervben maradt karcsú fatemplomával együtt), hanem a mi négytornyú pécsi neoromán, a szegedi és budai neogót vagy a Bauhaus stílusú templomainkat is, Pasaréten, a Városmajorban... s a finnek tájba tervezett, domboldalba illesztett, üvegfalú imaházait is becsülöm. Ámulok a milánói dómon, mely ötszáz évig épült, mire teljesen elkészült, megtartva eredeti, gótikus tervezését. Az Akropolisszal együtt sok más társát a dór, jón és korintoszi stílusorszakok korából. Vagy a Melocco Miklós által joggal imádott zsámbéki gótika romtemplomát... vagy a szigligeti szőlőhegyen ágaskodó kicsi kápolnát...

Illyés Gyula verse ma is időszerű. Sokszor fordulok e költőhöz gondoljaimban, különösen, ha magyarságunkról és európaiságunkról vagy keresztény mivoltunkról van szó. A költőnek a vallásokhoz való viszonyáról eddig még keveset írtak, pedig *A reformáció genfi emlékműve előtt* című, ódai és elégikus jegyeket egyaránt fölvonultató gondolati költeménye, mélyen-szántó ökonomizmussal teszi helyükre az európai 16–17. század hitvitáit, véres vallásháborúit, majd a megbékélést a „felvilágosultabb” korban, amikor már más volt a casus belli. A protestáns idők egyházszakadása túltett a középkor nagy rianásán: a keleti és a nyugati katolicizmus „válásán”. Európa uralkodó vallása az utóbbi kétezer év történelmében a római katolikus lett. Ez nem jelent rangbeli vagy szellemi elsőbbséget valamelyik világvallással szemben. A kereszténységet megelőző nagy vallások, a többi között a hindu korakor (és középkor) építészeti csodái, a kínai pagodák, a buddhizmus, taoizmus megszentelt építményei, a hagymakupolás görög-keleti templomépítés – legyen bár pleonazmus – az

emberiség közös közkinccsei. Akárcsak a közép- és dél-amerikai szent helyek, az inka, maya és más indián kultúrák maradványai. És nem hanyagoljuk Kairó, Damaszkusz és Isztambul ékességeit, a Hagia Sophiát – nem ők tehetnek róla, miként forgatják ki az általuk sok évszázad óta hirdetett ígét a templom- és műemlékromboló mai barbárok. A kereszténységről sok mindent mondtam már, de azt ki nem ejtette szám, hogy a kereszténység a fehér ember kultúrája. A fekete-amerikaiak – akárcsak Fekete-Afrika keresztény hitre tért lakói – sokszor buzgóbb hívők, mint Európa keresztényei. Egyre gyakrabban összerezzenünk egy-egy közel-keleti vagy afrikai öldöklés hallatán, amelyek a mi újkor-eleji vallásháborúinkat idézik gyalázatos kegyetlenségükkel. Mi lesz veled, Európa, ha feltámad a múlt legrosszabb szelleme, s világháborúba csap át a vallási elfogultság, a koholt ellentétek?

„Az a földobott félkar – vízbefúlóé – / embertörténelmileg is: letört remény! / Hálafohászból kín-üvöltés, már ideletről”. Milyen időszerű a költő szava akkor is, ha másként értette, mint ahogy napjaink készítenek érteni minket. A vers végének szavaival mondva, az ember ma is a kudarcával nyilatkozik legbiztatóbban. A „kudarc”: a fekete-afrikai és közel-keleti keresztények üldöztetése, amelyről egyelőre csak döbbsen hallgattunk. Lehetetlen, hogy Európa ne találjon ki valamit – Konstantin Kavafisz költő és az őt idéző regényíró, Coetze szavával – „A barbárok jövele”, az embercsempészet és más gaztettek ellen. Azzal a cselekvő akarattal, hogy ne veszítsünk emberségünkben, miközben védelmezzük Európa és a ráutalt népeknek nemcsak a nemzeti határait, hanem irgalmon alapuló keresztény szellemét is. S ha ez paradoxul hangzik – mert az erőszak és a gyáva tehetetlenség között az egészséges harmadik választását jelenti –, akkor Európa dialektikus észjárásának két és félezer éves hagyományait kell a megoldhatatlannak látszó vésszel szemben föléleszteni és korszerűsíteni. Jobb odavinni az erényt, mint idehívni a bűnt.

Református templom, Vizsoly

A „gyűjtogató” püspök

Varga László a Kaposvári Egyházmegye élén

Amikor a hatvanadik születésnapjára készült meglepetés-kötetembe válogattam az interjúkat, tudósításokat, jegyzeteket, magától adódott a cím: *A gyűjtogató plébános*. Merthogy gyűjtogató. Több évtizede teszi, hiszen a Szentlélek embereként sokunk előtt nem marad visszhangtalan a szava, a tanítása, a példaadása, a szolgáló szeretete, a szegényekért, az elesettekért végzett tevékenysége. No meg maga is mondta sok évvel ezelőtt egy szemináriumot záró küldetési misén: *„Szeretném, ha lángra lobbanna Kaposvár, szeretném, ha lángra lobbanna Somogy.”*

Most, hogy Ferenc pápa Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepe Varga Lászlót kinevezte a Kaposvári Egyházmegye élére, tovább folytatódhat e tüzes misszió. Még nagyobb erővel sodorhat végig a somogyi vidéken a forgósél, s lobbanthat lángra szunnyadó paraszt, erősíthet meg őrtüzeket, hogy lángoljon és perzseljen a táj, hogy fényt, meleget, tisztánlátást és örömet adjon az Evangélium.

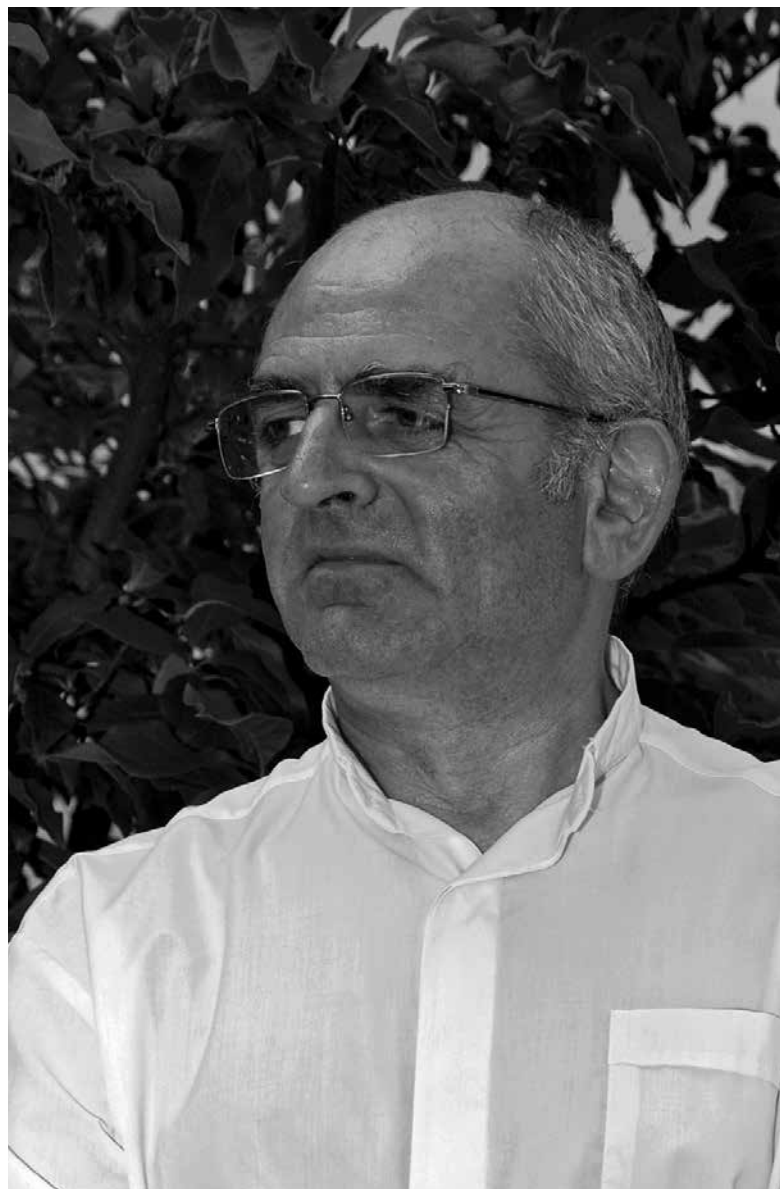
*Szeretném, ha lángra lobbanna
Kaposvár, szeretném,
ha lángra lobbanna Somogy.*

Ahogy ismerem Laci atya elköteleződését, meg nem alkuvását, az Örömhír fényében élénk élt életét, hiszem: képes lesz rá. Immár gyűjtogató püspökként teheti mindazt, mire készíti a Lélek. Lehet, hogy vízágyúkkal próbálják megfékezni a gyorsan terjedő tüzet, az is előfordulhat, hogy megtapossák, homokot szórnak rá, ám – mindenféle mesterkedés ellenére –, nem tudják majd eloltani.

Szerencsére a gyűjtogatásban már plébánosként talált társakat – papok és világiak között egyaránt. Ők tovább kísérik, segítik szolgálatát főpástorként is. Meg a háttérímádkozók, akik – együttműködve a Szentlélek akaratával – azért fohászkodtak, hogy helyből kerüljön ki az egyházmegye feje. Olyan, aki régóta ismeri a környezetet – sok helyen a pusztaságot, s vele együtt a pusztulást is –, képből van a kínálatot illetően, látja az irányfényeket. Mindemellert hitelesen él, békés partnerként fordul a társegyházak felé, a valóság szeretetére, elfogadására buzdítja híveit, miközben a keresztények szembetegségével is gyakran szembesül, hiszen naponta hallja: *„szálka vagy a szememben, kedves testvérem”*.

A csend barátja – aki püspökké szentelési mottóként egyetlen szót választott: Irgalom –, szüntelenül a humor ajándékáért imádkozik, és arra kéri az Urat, hogy erősödjön benne az alázat, képes legyen a lelkek megkülönböztetésére, tudjon

bölcs döntéseket hozni, s túlradjon benne az öröm. Mivel általános helynökként nem az volt a feladata, hogy a kiterjedt oktatási intézményhálózat anomáliáival foglalkozzon – mert hogy akadnak, ha beszélünk róla, ha nem – azt tervezi, hogy sorra látogatja valamennyit. Mégpedig azért, hogy tiszta képet kapjon emberről, helyzetről, felelősségvállalásról, s azért, hogy jó szőlőművesként, segítő szándékkal metszegesse a „vadhajtásokat” – ezzel is erősítve a tőkét.

Varga László püspök – fotó: Csernák Máté

Szolgálatához Isten ad kellő erőt és karakán kiállást, hiszen nem véletlenül segítette elődje székébe. Balás püspök megalapozta a Kaposvári Egyházmegyét. Huszonnégyszer éve II. János Pál pápa döntésével, az új egyházmegye létrehozásával kezdődhetett az építkezés. „Művezetőnek” pedig a Regnum Marianum közösség tagját, az egykori bajóti plébánost tette meg, aki vitathatatlan érdemei után, s utódja személyének kiváltképp örülve vonulhatott vissza. Nem véletlenül írta a paptestvéréről szóló, A gyújtogató plébános című kötet ajánlásában: *„Néha még a szentek is összevesznek, mint Pál és Barnabás Antióchiában. Eddig ez nekünk nem sikerült. Vagy azért, mert még nem vagyunk szentek, vagy nem volt min összevesznie. Úgy gondolom, mindkét magyarázat egyszerre igaz. (...) A kényes ügyeket angyali türelemmel intézi, egyébként láthatatlan. Nem azért, mert csavarog. Ő állandóan úton van a másik ember, a másik egyházmegyé, a másik szerzetesrend, és ki tudja még, kik felé.”*

Csaknem negyed százada egy ajándékba kapott lábtörlővel indult az építkezés. Ma már az infrastruktúra teljes, ám a

lelki építkezéshez továbbra is szükséges a szikra, a mindent lángba borító tűz. A bátorítás, a kijózanítás, a békességteremtő ellenségszeretet, de mindenekfelett a hűség Isten, a szolgálat és egymás iránt.

Laci atya egyik kedves szentje az arsi plébános, Vianney Szent János, aki azt mondta: *„A világ azé, aki szereti, és ezt be is tudja bizonyítani.”* Ezen munkálkodik segítőivel a Szent Imre-templom hajdani plébánosa, aki a pappá szentelése óta eltelt három és fél évtizedben is ezt tette. Tisztában van azzal, hogy olykor összecsapnak majd feje fölött a hullámok, ám mindent rábíz Istenre, aki földi helytartóján keresztül üzentte meg tervét vele és egyházmegyéjével. Ha néha belefárad a sok munkába, akkor elvonul imádkozni, s hagyja dolgozni a szenteket és az angyalokat is.

Mit kívánhatunk az új püspököknek? Termékeny imaidőt, kiváló „filhallást” a Szentlélek sugásaira, s további eredményes gyújtogatást.

LÓRINCZ SÁNDOR

Szent Klára imája a sebekhez

Hálát adok
a te szentséges jobb Kezed sebéért,
én egyetlen Uram.
Ezen sebed által
engedd el minden bűnömet.
Engedd el, ha rest voltam
a te szolgálatodban,
és engedd el, ha nélkülöd gyönyörködtem
akár álmomban, akár ébren.
De add meg nekem azt,
hogy a te szent sebeidet
méltóként őrizzem emlékezetemben
örökre.
Mert hálát adok
a te bal Kezed sebéért,
édességes Uram.
Ezen sebed által
könyörülj énrajtam,
és változtasd meg, ha mi bennem
visszatetsző lenne tenéked.
A te haláloddal
szabadíts meg engem
a jelentől és a jövőtől,
és tégy engemet méltóvá tehozzád.
Hálát adok
a te szentséges jobb Lábad sebéért,
jóságos uram.
Ezen sebed által kérlek,
hogy megőrizd a te akaratodban
éjjel és nappal.
Oldozz el engem a testnek
és léleknek veszedelmeitől,
de lelkemet
a te hűségedbe fogadd be.

Mert hálát adok
a te bal Lábadon lévő
szent sebedért.
Ezen sebed által add meg nekem azt,
hogy végső napomon a szentolaj kenetével,
ártatlan lélekkel
a te testedet, véredet
méltán befogadjam.
És hála legyen
a te Oldalsebedért,
szentséges Uram,
ki nekem hitet és szeretetet adsz.
Erősíts meg a te szolgálatodban
ezen szent sebed által,
hogy tökéletesen a kedvedre lehessenek
most és szüntelenül. Ámen.

Szent Ferenc áldása

AZ ÚR
tekintsen rád és áldjon meg
és arcát fordítsa feléd.

Legyen irgalmas irántad az ÚR
és adjon neked békét.

Adja reád az ő szent áldását
AZ ÚR

KATONA IMRE műfordításai

CZIGÁNY GYÖRGY

Szólampróba

A galléros diák éveiből

Ablakaink a Vérmezőre néztek: igazi füves síkságra, amely akkor mélyebben feküdt egykori tó medrének látszott. Kettős gesztenyefasor ölelte körül, a Vár palotái, házai meredekebben magasodtak föléje, a mélység és magasság ellentétének nagyvonalúságával. Katonatisztek lovagoltak ott körbe-körbe, 1944-ben pedig katonai repülőterként is használták. Később a háború romjaival töltötték fel. Fák, virágok, díszbokrok borítják, átkötik a sétatuk kavicsfényű pántlikái évtizedek óta. Ott nőttek fel az én gyermekeim, még anyám, apám vigyázott rájuk a játszótérek valamelyikén. Kamaszkorunkban mi, budai gimnazisták, itt kutyagoltunk föl-alá, filozofálva, vitatkozva Márairól, Chestertonról, szentekről és sziporkázó iróniával szóló ateista mesterekről. Akkoriban felöltő, kabát helyett én mindig gallért viseltem, apámtól örökölt darabot, amelyben egykor a postás járt Révfaluban... A missziós nővérek krisztinavárosi házával szemben még működött a kis órásbolt, a Rill családé. Beszélgettem néha az akkori legöregebb órással, emlékezett Kosztolányira, Máraira: azok is nála javították zsebóráikat. Nagyanyám, Sölétormos Viktória ingaórája író fiamnak, Zoltánnak lett kedves darabja. Mint minden régiség. Ami emlék, ami hírt hoz az eltűnt idő nyomába indulónak... Az óra nem járt, rég elnémultak finom hangütései. Zoli ebbe nem akart belenyugodni. Gondosan becsomagolta az órát az aznapi *Népszabadság* lapjai közé és elvitte a nem tudom hanyadik Rill bácsihoz. Az esetet én költeményben tudom már csak fölidézni.

Órák, szívek

*Megnyílik a láthatatlan is
a félelemtől följazott látás
expozícióiban: gyönyörködik
és retteg benne a szív öreg
óra-szerkezete. Ó, hát mit is
mérünk az időben a rugók és
finom fogaskerekek egymásba
kapaszkodó bölcséletével, mikor
csak az álló órák fülelik jól
a pulzáló égitestek lélegzetét!
Három fém pálcikán függ az arany,
az ostyányi telihold hinta-rabságra
szánt monotóniája. S mintha
barokk templom tornyocskái
volnának fölül és alul ketten,
mély barnára érett csigák,
kerek faragások. Bévül csak
a csend figyelme, a feldarabolt
végtelen elhalt lüktetése él.*

*Újságpapírba pólyáltuk nagyanyám
ingaóráját, vittük áhítattal, ám
a Krisztinaváros legöregebb
mestere csak ingatta a fejét.
Meg, meg lehet javítani, tudom,
csak hogy ennek az órának már
nem kell járnia. Hadd mutassa
hűséggel az eljövendőket,
mérvén már a más időt,
amelyre nincs szavunk.*

*Fák, virágok, díszbokrok borítják,
átkötik a sétatuk kavicsfényű
pántlikái évtizedek óta.*

Az ostrom heteit, a télutót s a kora tavaszi napokat nyár elejéig mi is, mint sokan, a missziós nővérek pincéjében, faskamrából átalakított óvóhelyen éltük meg. Genovéva nővérrel, aki kedves, fiatal lány volt, sokat nevetgeltünk. Columbia nővér is derűs volt, ő a konyha főnöke lehetett, azonban az áhítat fegyelmét számomra Honoria nővér képviselte. A gyógyszerész és orgonista Alexandra nővérrel a tavaszi napokban a háztetőn szorgoskodtunk, cserepezéssel, romeltakarítással: néztük a bontakozó leveleket a fákon, amelyek nem vettek tudomást a tragédiákról. Illyés írja, ami megtörténik, bármi képtelen, hamar válik természetessé: a rom is helyén van mindenütt... Megtapasztaltam a lélek túlélő képességének képtelen gyermeki ártatlanságát, erejét. Mikes Kelemen egyik levele is lehet erre példa.

Katasztrófák, balesetek: divatos filmtémáink! Ismerjük a bombatámadások torkot kiszárító félelmén túl is az izgalom, a szenzáció kínzó örömét: a kamaszkor nem válogatós – micsoda éhség –, amikor az óvóhely falai meginogtak, kialudtak a lámpák, s mellettem hangosan imádkozott valaki, belebotlottam kis barátnőm térdébe; hé! – mondta s kacagtunk...

Mikes Rodostóból írta, Bujukálliból: „*Bercsényinek két vagy három cselédje már megholt, a jezsuitájuk is utánuk ment, aki méltó pap volt. Maga is az asszonnyal hozzánk jönnek lakni, mintha már közöttünk barátságosabb volna, de én nem bánom, mert a kis Zsuzsi közelebb lesz. Erre azt fogja kérd mondani: jaj! Hogy gondolkodik ilyen pestises időben az olyanról. Édes néném, amég élünk, addig csak magunkban hordozzuk a természetet, és az oldalcsontunkot csak kell szeretnünk, vagy akarjuk vagy sem.*” Mikes Kelemen harminchét éves, amikor halálfélelmében kamaszként nevetgél a sátrak alatt. „*A való, hogy szép helyt vagyunk szállva, de az a rüt nyavalya elvette minden kedvünket, és csak idéetlenül nevetünk.*”

Derűt egy szent életű pap, a „kamarás úr” is hozott a mi szorongatásaink, szenvedéseink napjaiba. Gyertyafénynél üde, falusi élmények, tájak által ihletett novelláit, verseit olvasta fel. Irodalmi estek az óvóhelyen! Ő volt az első élő író, akivel találkozhattam. Ostrom után neki mutattam meg verseimet, elbeszéléseimet. Ady-kötetet adott kölcsön, biztatott s nagy komolysággal beszélgettünk a költészet dolgairól. Három évvel később letartóztatták. Szörnyű szenvedéseket élt meg az ÁVH börtönében és a váci fogházban. A Mindszenty-per V. számú vádlottja volt. Később Úny papja lett, a Pilis, a Gerecse-hegység lankás, színes dombjai közt gyakran meglátogattam, kigyalogoltam Úny faluba hozzá Piliscsabáról.

Az út mentén a kék és a sárga: napraforgó táblák égre domborodva, lábamig leérő hatalmas, fényes dombok. Messze van már mögöttem, de ha itt lubickol fénye, hát hova lett a tó?! Mintha lebegne a levegőben, mintha elheverne az égbolt alján. A dombok magasa elérhetetlen, nem illik arrafelé nézni: nem látjuk, nem tudunk róla, jobb idelelni nézelődni. A szovjet rakétakilövő állomásról senki nem beszél. A birkanyáj az út szűk mezősávokat kínáló oldalán tétovázik, a fölívelő földek tövében. Békesség. Azok az ávós kölykök ide már nem jönnek utána, hogy tovább verjék, csúfolják a papot, a „maskarája,” a reverenda helyett ráadott szűk gyermekkabátban. Már elhagytam Tinnye házait. Miklós nem emlegeti börtönnaplóját, nincs semmi panasza. Nem szól az elmúlt három esztendőről, nem mintha bármitől félne. Dehogy, örvend csak létének a pilisi dombok közt, s vígan megy, ha egyet füttyentve vonata átrobotog vele a másvilágba.

Jó gyalogolni. Tegnap még a zuglói fegyvergyár vegyeskarát kísértem zongorán, szakszervezeti ünnepség volt. Lendületesen énekelt a kórus: *A Párttal, a néppel egy az utunk...* A copfos lány a fejét is ingatja a ritmus lüktetése szerint. Ő, meg egy fiatalasszony elcsábult a krisztinavárosi templom kórusába is, ott Mozart motettáját éneklük: *Ave verum corpus...* Ámulva dalolnak, a fél hanglépések közt araszolva torkuk lehetőségei szerint, változó, váratlan harmóniák sorával kerítik körbe a világot másfél perc alatt, negyvenhat taktusnyi zenével. Madrigált azért az üzemi kórusban is megszólaltattak: a *Csónakos éneket...* A mantuai karmester, Gastoldi dallamait, aki ezeket Shakespeare és Cervantes halála évében komponálta. Én meg, zongoraművész növendékként, elmondom a szopránjaimnak, hogy Mozart ezt az utolsó motettáját a badeni kántornak írta, hálából és talán fizetségül, mert a felesége számára szállást

adott. Constanze a gyógyfürdő miatt utazott oda, hiszen megint gyereket is várt. Azt nem tudhatták, hogy abban az évben, advent elején Mozart már halott lesz.

Hozom a Zeneakadémia folyosóinak illatát az ingemen, tenyeremben a lépcsőfordulók kék gömbjeinek hűse.

A kettős kanyaron túl már Úny lapul, ápolt virágoskertjei az útszéli gaz-növények soraival barátságban élnek. Az árok-ból rám bámul kék szemével a katángkóró. Fölnyújtóznak az aszfalt gödrei fölé. Nem emlékszem rá, hogy az úton bárkivel találkoztam volna. Kutyával, madárral se. Minden élő távolinak látszik. Viszem Miklósnak újabb verseimet. Hét éve már, hogy *A szobor árnyékában* című novellám a Zászlónk pályázatán első díjat nyert. 1946 kora őszen. Kilencszáz évvel korábban, szeptember 24-én Gellért püspök kordéja a pesti révhez közeledett. Vatha lázadó pogányai közáporral fogadták, a Kelen-hegyről letaszították. A jubileum alkalmával a Gellért-hegyen ünnepi szentmisét mutathatott be a hercegprímás. A szertartások végén vehettem át tőle a díjat, kezét is fogott velem. Nagy Miklós csak az Úristen kegyelmének és Schirilla ügyvéd védőbeszédeinek köszönhetette, hogy a koncepció perben nem ítélték halálra. Boldog, akár boldoggá avatják, akár nem. Vittem neki lila betűkkel a gépelt versemet. Egy isten tudja honnan hozzánk került, csendőrségi masina jóvoltából volt gépelt példányom. A gép szabadon forgó-mozgó hengerén szorosan egymás mellett körbe-körbe az összes betű, írásjel. Kötőtű-szerű mutatóval lehetett a hengert a kívánt betű irányába forgatni. Levelezőlap nagyságú táblán voltak a betűjelek, rá kellett a kötőtűvel böknöni a megfelelő kis kockára s egy billentyű nyomkodásával kalapálni papírra a szavakat.

Nagy Miklós verseiben éreztem az Ady-költemények zenéjét. Rám inkább Babits hatott, de azért vittem neki olyan verset, amely bármely Ady-epigonnak díszére vált volna. Ilyen sorpárral: *Napra nap, hétfőtől hétfőig / Egy oktáv az Élet-zongorán...* Francis Jammes is inspirált: *Ó, ibolya! A nagyvilág úgy lát-e / Mint szentek ajkán eluttogott Ave...* És egy temetés képét robogó vonat ablakából megpillantva, az ismeretlen halotról így írtam: *Az időből hanyatt kizuhant...* Hát igen, tűnődött Nagy Miklós – szép, szép: szecesszió! Kotorászik egy rozoga íróasztalban. A falu néma, csak a madarak szakadozott csivitelése, tyúkok neszezése hallatszik be a sivár udvarról. *Emlék* című versét még 1950-ben írta, börtönben. Évek múlva kottázta le. Most megkapom a kéziratot.

Emlék

Már minden szertesét dülög
E rázkódtatott, fülledt korban.
A pora szállong tudódom
S akikkel itt összeütődöm
A millióknál nem lettem különb.
De Isten volt mindig velem.
Nem csak úgy véletlen, találomra,
Amint madár száll a falombra,
És tova röppen. Isten volt jelen,
Mint anyám valamikor mondta.
Nem így gondolta. Egészen más eget
Kívánt nekem tündöklő kéken
És most széttépett ruhám
Mögött csorog a verítékem.
Ökölcsapástól megdagadt szemem
Vérfoltjain tekint Isten reám,
Akit régen és másképpen
Látott és hívott az anyám.
Ugyanegy ő, de hogy reánk találna
Ezernyi módon ölti a cserét.
Így jött velem börtöncellámba
És derengett tőle a nyirkos sötét,
Mint engedelmes kézilámpa
Fényét köröttem úgy hintette szét
És lepihentem a dohos szalmára.
Istent érezni különös dolog.
Szégyelltem könnyeim. Előtte,
Mert látni véltem, fénye mosolyog.
Hiszen sorsunkat ő szőtte
És engem is örömmel alkotott...
Vigyázva szedtem tört fogamból
A rája tapadt véres cafatot.

Az ostromnaplóban szó van apámról is, aki nyughatatlan volt. Az egész ostromot szinte az utcán töltötte, segélycsomagok szállítását vállalta, egy légmentes karszalaggal igyekezett hivatalossá tenni kijáráseit. A háború utolsó napjaiban érte el egy akna robbanásának szilánk-tömege. Amikor pincénkbe fiatal szovjet katona tört be és lányokat keresett, dermedt csönd lett, a némaság feszültsége. Egy ifjú cseléd lány vállát a pisztolyával ütögetve erőszakoskodott, s már-már állt föl vele a rémült leány. Apám átlótt lába miatt két botra támaszkodva tudott csak járni. Hirtelen felugrott s egyik botját magába emelve megindult a katona felé, azt kiáltva: Hát csak nem hagyjuk, hogy ez a gazember elvigye ezt a szegény lányt! Harsány hangjára a némaságba dermedt emberek rémületükben sikoltozni kezdtek, iszonyú lárma támadt. A katona hagyta a lányt, s pisztolyával hadonászva kiszaladt a pincéből.

A szétszórt rend tagjaival, a háború után sokáig tartották szüleim a kapcsolatot. Budán, Szikszón és szerte az országban éltek a civil élet lehetőségei közt utat kereső nővérek. Anyámat szinte rendtársuknak tekintették. A kilencvenes években még találkoztam én is a Logodi utcában Daniela nővérrel s a Daru utcában élő régiekkel, akik Nagy Miklós naplójával, kéziratjaival ajándékoztak meg.

Miklós örök villanyfényben élt a hideg börtönben, a revere-
renda helyett ráadott, diákgyereknek való zakóban. A gumi-

botozásnál fájdalmasabb, megalázóbb volt számára, amikor megsejthette, hogy karácsony van... Ugyanis az ávós kölyök-katonák illatos mákos kalácsot majszoltak előtte. Akkor már csak ténfergett az éhezéstől és letépett körme gyógyulatlan sebeinek lázától. Az egyik katona feléje fordult a beiglivel: – Na, törj egy darabot belőle magadnak! Az idős pap megrendült. Mielőtt a kezét nyújtotta volna, meghajolt. Ezután mozdult csak a karja. A fiúk jót mulattak ezen: – *Hogyne, ez kellene a te fasiszta gyomrodba!*

A pap elnémult. Megszédült.

Valamikor Nagy Miklós halála után verset írtam róla, Úny faluról és a kis templomról, amelynek kertjében van a sírja. Oda már autóval érkeztünk családommal nyári kirándulásként. Egykori gallérja a diáknak, ki tudja hova lett?!

Sursum corda

Nem a gumibot csapásai,
nem a gennyes gyulladás,
nem a fogóval kitépett köröm.
A vértanúság rekordjai sem.
Csak az a derű számít,
ami átjárja Úny kis templomát,
mikor a pléh-csillagos, szomorú
falu magasában egyetlen öreg-
asszonynak mondta el vasárnap
a szentbeszédet. Ketten voltak;
nénike, létezésünk nagyköveteként,
és Miklós, Jézus küldötte pap.

Sivarak vagyunk, romlandók: miért
ölel mégis az Úr magához minket,
szeretetre méltatlanokat?
A választ senki se érti.
De hűségünk már
elpusztíthatatlan, hiszen
értünk és gyilkosainkért
ők ketten szövetséget kötöttek
a megalázott föld felett,
hol zaj, csak a csirkék csipogása
meg a rozsdás harang érverése –
hol fehéren hallgatnak a falak.

CSIBA ZSOLT

A humanista reneszánsz bugyraiban

A new age (új kor) vallása egyáltalán nem új. Az ember bukása óta jelen van.

Rama P. Coomaraswamy

Szent Bernátnak (1090–1153), a válogatott, magasan képzett – gyakran a gyógyításhoz is értő – szerzeteskatonákból álló templomos rend egyik alapítójának jelentős szerepe van abban, hogy a katharok elleni küzdelem egyfajta szent háborúvá válik. Maga a lovagrend a XIII. század második felében éri el hatalmának csúcspontját. Kiváltságaik révén csak a mindenkori pápának tartoznak engedelmességgel. Ebből kifolyólag, Európában és a Közel-Keleten, mindenhol ahol megjelennek, mint „állam az államban”, egyfajta pénzügyi kasztként tevékenykednek. A készpénz átutalási eljárást – ami annyit jelentett, hogy a mondjuk Perugiában befizetett összeget, pár nap múltán, bárhol, mondjuk Cipruson fel lehetett venni – éppúgy alkalmazzák, mint ahogy a váltót illetve az adólevelet is. Mindazonáltal a korabeli egyházi elvárásoknak megfelelően, főleg Arisztotelész eszmeiségéből és iszlám hatásokból merítve, azt vallják, hogy a pénz fialtatása „*az Idő dolgotatásával*” – tehát a kamatszédés révén – bűnös cselekedet, mert „*ilyen formában a haszon az emberi gőgnek a gyümölcse*”, mely bár anyagi értelemben egyfelől kivirágoztathatja, ám másfelől el is pusztíthatja a világot. A felemelő, a Szent Idő (Kairoosz), elnyelő Idővé (Kronosszá) válhat (vö.: a Jelenségvilágot tételező két erővel, a Legfelsőbb Lélek központú Halhatatlan Lélekkel és az önközpontú Mulandó Lélekkel). Az Idő (és a Tér) bármely halandó uralma alá vonásának esetleges törekvését kevésbé az „Örökkévaló” kínálta ajándékkal való – valamely „földi Paradicsom” látomásának megvalósítása céljából történő – „bölcsgazdálkodásnak”, hanem éppen ellenkezőleg, sokkal inkább „Isten utánzásának”, tehát megosztó, szétziláló, „bukott angyali” lényegiségűnek tartják, mely komoly odafigyelést és korlátozást igényel (A szakrális társadalmakban, sok felfedezést, találmányt többek között ezért nem alkalmaztak). Hogy a középkorban milyen kiemelten kezelik ezt a kérdést, jelzi, hogy maga Aquinói Szent Tamás (1225–1274) is szükségesnek érzi a világos állásfoglalást a kamatszédés tilalma mellett. Az első városállamok megjelenése óta – melyeket a turáni lovas nomádok valamint bizonyos ősrégék (*Gilgames; Mahábhárata*) a „romlás virágai”-nak látnak – a hitelezés szabályozásának szükségessége, ismét és ismét felvetődik. A kölcsönzés módja nem csak az ábrahám-i időkben törvénykező sémita-akkád Hammurapi (Kr.e. 1801–1759), hanem hozzávetőlegesen ötszáz évvel korábban, Lugalzageszi, turano-sumér uralkodó idején is jelentős társadalmi feszültségeket gerjeszt.

A kathar (albigens) látásmódról annyit mindenképpen érdemesnek tartunk kifejteni, hogy alighanem egyfajta Fény-Sötét (principálisan dualista) kultusról van szó, amely egy sajátos ál egyistenhit formáját ölti, ahol az „én Isten”-em a Jó, az „egyisten”, aki szüntelen harcban áll a fenyegető „nem én Isten”-nel, a „nem tudással”, a Rosszal (vö.: a Mulandó Lélekhez, pszichológiai egóhoz, kötődő „én – nem én” megkülönböztetéssel). Az a véleményünk, hogy ez a szemléleti-vallási „újítás” – ami igazából nagyon is régi – akár hogyan is nézzük, tulajdonképpen a látásmód elvilágiasodásának jelenségével áll összefüggésben

A túlerőben lévő franciák és a szövetséges olasz csapatok még a bíborosok között is vérfürdőt rendeznek.

(vö.: A modernista Ehnaton fáraó ál egyistenhitű, valójában principálisan dualista tanaival, vagy az „érvényesülés” mániás szcientológiával, illetve a mai judeo-keresztény valamint ál keleti szekták világképével, mint például a jehovisták, a neoprotestáns „evangéliumi” mozgalmak, a „hitgyűli”, a „krisnások”, a „hippibuddhisták”, a jazidi luciferiánus Gurdjieff, az ál szakrális – igazából egyfajta észak-kultusz, nárcisztikus okkultista „ kozmikus tudat” elvet valló, voltaképp szolipszista – Rudolf Steiner és sorolhatnánk... Lásd.: Buji Ferenc: *A szektarianizmus fenomenológiája*; Rama P. Coomaraswamy: *A hinduizmus deszakralizálása nyugati fogyasztásra*). Mivel a kathar látásmód alapvetően összeegyeztethetetlen a katolicizmussal – ekkor még igen erős – szakrális változatával, ezért az egyházzal párszor komolyan összerúgják a port. A küzdelem hevét és elkeseredettségét mutatja, hogy 1209-ben, a pápai legátus, Arnaud Amaury cisztercita szerzetes – a rendkívül szigorú önmegtagadó (aszketikus) hagyományáról ismert cîteaux-i kolostor főapátja – a katharrá vált Béziers város több ezer lakosát lemészároltatja. Ebből következően az albigensek jobbára kénytelenek egyfajta földalatti mozgalomként tevékenykedni, ami olyannyira sikerül, hogy sokan úgy vélik, hogy megszűntek. A 13. sz. végén mégis újra erőre kapnak és az inkvizíció csak 1330-ra tudja ismét felszámolni szervezetük nagy részét. Mindazonáltal valószínűleg ma is létezik Sion Rendje. Sokan belőlük származtatják a rózsakereszteseket, mint ahogy vannak manapság, önmagukat „templomosoknak” tételezők is, bár mindhárom (a mai „kathar”, „rózsakeresztes”, „templomos”) formának állítólag véleményes a viszonya napjaink modernista, globalista szabadkőművességéhez, melynek látásmódja, nemcsak a középkori gótika szakrális beavatási útjának, hanem a clairvaux-i Szent Bernát által meghirdetett templomos lovagi regulák eszmeiségének is alighanem a fordítottja (vö.: Raffay Ernő: *Harcoló szabadkőművesség – Küzdelem a katolikus*

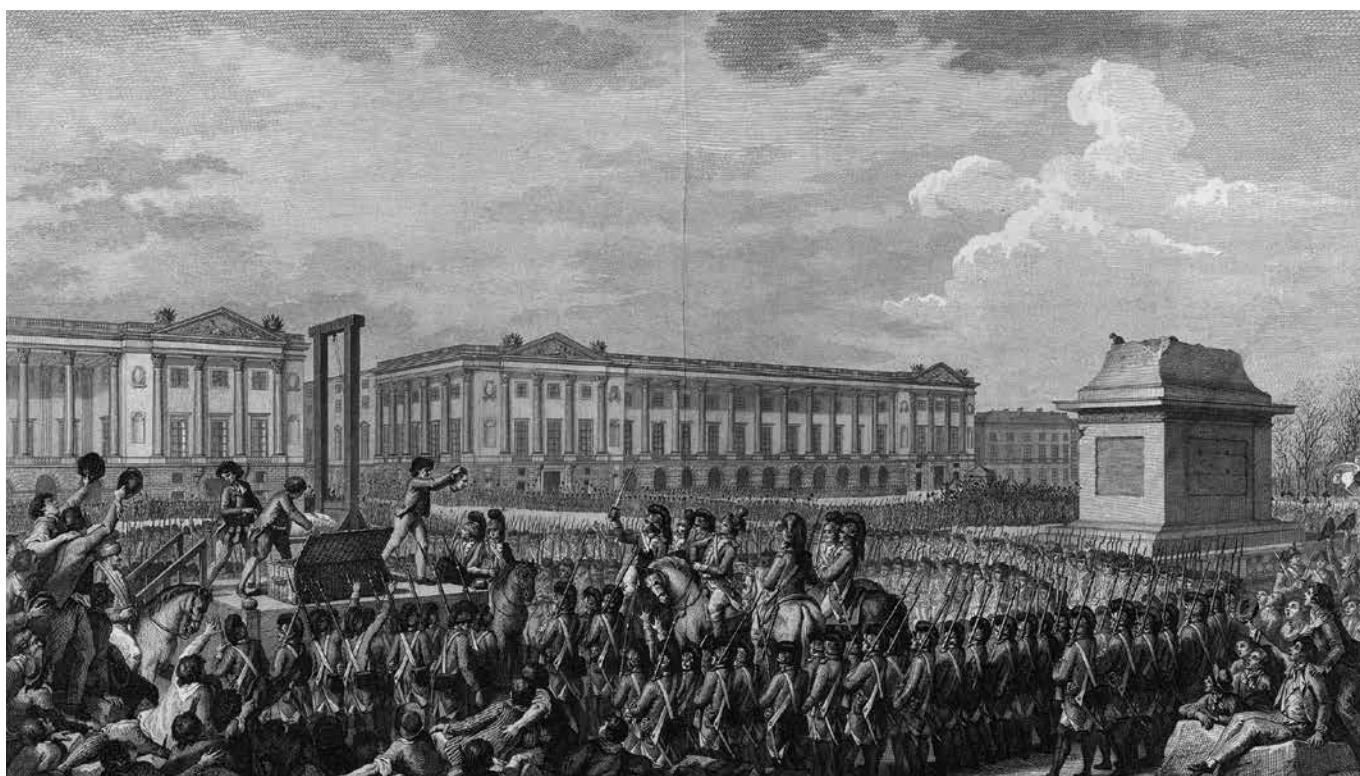
egyház ellen; illetve Nesta Webster: *Titkos társaságok és felforgató mozgalmak*). Albigens eredetű regének tartják még, azt a manapság, bizonyos modernista körökben divatos eszmét is, hogy Krisztus nem halt meg, hanem Mária Magdolnával Franciaországba menekült, és tőlük származik a Meroving-dinasztia. Sokan, a Szent Grál őrzőiként is hivatkoznak rájuk, ami számunkra a jelpép eredeti szakrális jelentése megfordításának, modernizálási kísérletének tűnik (vö.: René Guénon: *A Mennyiség Uralma és az Idők Jelei* című könyvből *A szimbólumok megfordítása* című fejezettel).

A katharok számára a nagy lehetőség alighanem „Márvány” Fülöp („Szép” Fülöp; „Vas” Fülöp) francia király uralkodásával jött el, aki állandó pénzvavarral küszködött, hiszen többek között szinte folyamatos küzdelmet vívott a pápaság ellen, így a templomosokkal sem volt túl jóban. A helyzetből következően, a szükséges anyagi fedezetet – a zsidó bankároktól vett kölcsönök mellett – főként „Sion Pásztorai” biztosították számára, akik ennek megfelelően azt is elérik, hogy egyik főtanácsadónak a montpellier-i egyetem jogászprofesszorát, a touloni születésű, kathar Guillaume de Nogaret-t vegye maga mellé, aki valóban – az eszközök között nem válogató – hű támogatójává válik, ezért „Márvány” Fülöp elismerésül főpecsétörnek, továbbá kancellárnak nevezi ki. VIII. Bonifác pápában azonban emberére talált, aki többek között a híres középkori „*két kard elmélet*” felkarolásával kívánta helyreállítani az egyház tekintélyét az elvilágiasodóban lévő erős emberek felett. Ennek az elvnek a lényege, hogy valójában két hatalom van: A szellemi (spirituális) és az evilági. Ebből következően az egyház, mintegy a királyok fölött álló irányító és ítélkező helyzetben van. Szó mi szó, ezzel tulajdonképpen felmelegít egy ősi kérdést, melynek lényege, hogy a Sacrum Impérium (Szent Birodalom) égi eszményének inkább a szellemi tekintély, ez esetben a pápa avagy a világi hatalom, a császár (a király) lehet a fő letéteményese a Földön? (vö.: *A mai Iránban a legfőbb vallási vezető egyben a politikai vezető*

is illetve a turáni eredetű japán Napisten földi arca, a császár és a gyakorlati vezető, a hadvezér, a sogun közötti több évszázados tekintély küzdelmekkel) A korabeli tusakodás megértése – szellemi értelemben – csupán látszatra egyértelmű, főleg akkor, ha számításba vesszük, hogy a pápa párti guelfek tulajdonképpen néppárti jelleget mutatnak (inkább egyfajta vízszintező gondolkodásmódra utal), míg a német-római császár és a francia király párti ghibellinek jobbára az arisztokráciát képviselik (a családias, szigorú, de igazságos „kiválók uralma” egy nyílt, függőlegesen felfelé irányuló eszmény, ami nem tévesztendő össze a mai nyugat fordított hierarchiájával, az önmaga létét is tagadó, nemzetközi, háttérhatalmi „elitizmussal”, amelyhez képest egy komolyan vett néppártiság is már egy renormalizáló álláspontnak tűnik). A kérdés bonyolultságát mutatja, hogy például René Guénon következetesen a papi (bráhmánikus), míg Julius Evola inkább a harcos

*Haját saját maga vágja le a nyaka
körül, majd egy fejedelmi
mozdulattal elhallgattatja a dobpergést.*

(ksátria) uralmat tartja üdvösebbnek, arra hivatkozván, hogy a helyreállítás eszménye (renormalizáció a Földön illetve reharmonizáció az Éggel) – tágabb korszakunkban – a modernizmus hangsúlyú Sötét Korban (Káli Yugában), inkább cselekvés központú, kitartó és józan, mindazonáltal messzemenően elkötelezett (Bogár László: „lényeglátó realista”), lovagi jellegű Hősöket, semmint erőtlenedő, szemlélődő, netán elvtelen ál-tektélyeket vagy ádáz prófétákat („hamis realistákat” vagy „túlfűtött lényeglátókat”) igényel. A magunk részéről ezen utóbbi érvelés előtt hajolnánk meg, azonban, ha mindehhez hozzávesszük például a francia királyra illetve a

XVI. Lajos kivégzése

ghibellinekre gyakorolt jelzésértékű albigens hatást, akkor mégis inkább őket tartanánk a deszakralizációs-modernista hagyomány megnyilvánulási formájának, míg a renormalizáló-reszakralizáló erőt valószínűleg a pápa vonala képezte akkoriban (vö.: René Guénon: *Szellemi Tekintély és Világi Hatalom*; illetve Julius Evola: *A Grál Misztériuma és a Ghibellin Birodalmi Idea*).

A kor lázas lüktetése, tépelődése érződik Dante Alighieri (1265–1321) fordultatos életében is, aki Firenzéből előzőtt fehér guelf vezetőből lett ghibellin egy kis időre, hogy megpróbálja letörni a fekete guelfeket. Így kevésbé tűnik meglepőnek, hogy az *Isteni színjátékban*, mind VIII. Bonifác pápát, mind V. Kelemen – Simon mágus, III. Miklós pápa és Jázón főrabbi társaságában – a Pokol harmadik bugyrába helyezi el... Bár az is lehet – amint a kiváló költő enyhe öngúnnal megállapítja –, hogy talán az lett volna a legjobb, ha evilági vonatkozásban inkább „önmagából alapít pártot önmagának”... Később esetleg ez a felismerés is hozzájárulhatott ahhoz, hogy végül a költészetben és a „tisza metafizikában” találja meg vigaszát (vö.: René Guénon: *Dante ezoterizmusa*).

VIII. Bonifác törekvéseire nem sokat késett „Márvány” Fülöp válasza. Egy nem hivatalos gúnyirat terjesztésébe kezd, mely így indul: „*Sciat maxima tua Fatuitas... Tudja meg a te legfőbb Butaságod...*” (vö.: Félegyházy József. *A középkor egyháza*). A tusakodás odáig fajul, hogy 1303-ban a pápa kiközösítéssel sújtja IV. Fülöpöt. Az ellenlépés gyors, kemény és kíméletlen. Guillaume de Nogaret válogatott zsoldos csapat élén valamint a ghibellinek, Colonna Sciarra vezetésével – összesen mintegy ezerhatszáz fő – szeptember 7-én megtámadják VIII. Bonifácot anagni-i palotájában. A túlerőben lévő franciák és a szövetséges olasz csapatok még a bíborosok között is vérfürdőt rendeznek. (Ekkor hal mártírhálált az éppen a pápai udvar-

ban tartózkodó Bicskey Gergely, esztergomi érsek.) Az egyházfő méltóságteljesen, trónon ülve, teljes díszben fogadja támadóit, kezében feszület. Nogaret és Colonna azonban nem érzékeli a pillanat magasrendű mondanivalóját. Súlyos szidalmak közepette rárontanak a 68 éves főpapra – állítólag fel is pofozzák –, majd azonnali lemondásra szólítják föl. Mivel nem áll kötélnek, három napra bezárják, éheztetik. Végül Anagni lakosai és az olaszok ellenpártja, a guelfek – Orsini vezetéssel – kiszabadítják, így diadalmasan térhet vissza Rómába. A kedvező fordulat ellenére, az átélt izgalmak és megaláztatás Bonifác pápát mégis annyira felkavarják, hogy megzavarodik, és 1303. októberében meghal. Ezt követően, bár „Márvány” Fülöp sikeresen csikarja ki kiátkozásának feloldását az utódtól, az egyébiránt egészségesnek tűnő XI. Benedek mégis meglepően hamar átadja a lelkét a Teremtőnek. A korabeli vélekedések mérgezésre gyanakodnak, ami mögött ezúttal is a francia államminiszter, Guillaume de Nogaret homályos szervezkedését sejtik. IV. Fülöp a továbbiakat sem bízta a sors kegyeire. 1305-ben, erővel és ravaszsággal sikerül kimódolnia, hogy egy a bíborosi rangot még el nem érő, ám hozzá feltétlenül hű francia püspököt nevezzenek ki pápának – aki hálából még a pápai kúriát is hajlandó áthelyezni Rómából Avignonba – majd nem sokra rá, az uzsora elleni küzdelem jegyében, mindazonáltal jelentős bevételt is remélve, számúzi a francia zsidóság egy részét. Mindezek után korántsem tűnik túlságosan meglepőnek, hogy a szóbanforgó első avignon-i pápa, V. Kelemen, a vienne-i zsinaton (1311–1312) végül is hozzájárul a templomosok rendjének feloszlásához. Tovább árnyalja a képet, hogy 2007-ben, Barbara Frale olasz történész hölgy olyan, 1308-ból származó iratot ismertetett, amely bizonyítja, hogy a templomosok elleni vádak pusztán koholmányok voltak (vö.: a koncepciók perekkel) és még maga V. Kelemen is csupán „Márvány” Fülöp kifejezett kényszerének engedve vádolta meg őket eretnekséggel (vö.: Pilátus). Ezt az úgynevezett Chinoni Pergament-et. 2002-ben fedezték fel a vatikáni levéltár zárt részlegében, ahol korábban „véletlenül rossz helyre iktatták”.

1793 januárjában, XVI. Lajos – hozzávetőlegesen tíz órával Mademoiselle Guillotine-nal való találkozása előtt – utolsó bejegyzésként a következőket írja naplójában: „*Pontosan tudom, hogy kivégzésemnek az az alapvető oka, hogy Istent végképp kiparancsolják a hétköznapi politika világából.*” A vérpádon a híres hóhér nemzetség sarja, Charles-Henri Sanson várja, akit korábban személyesen Ófelsége mentett meg az adósok börtönétől. A király bátran, nyugodtan, uralkodóhoz méltóan viselkedik. Haját saját maga vágja le a nyaka körül, majd egy fejedelmi mozdulattal elhallgattatja a dobpergést. Utolsó mondatait feljegyezték: „*Uraim, ártatlan vagyok mindabban, amivel vádolnak. Azt kívánom, hogy kiontott vérem szilárdítsa meg a franciák jólétét.*” A történelmi „eseményt” hatalmas tömeg nézi. Csak rendfenntartóból mintegy ötvenezer biztosítja a teret. A fej lehullása közben valaki felkiált: „*Jacques de Molay, bosszút álltunk halálodért!*”. Úgy tűnik, az évszázados félremagyarázás összekuszáló ereje olyan nagy, hogy a bekiabáló nem érzékeli: Mindkét kivégzett a nyugat szemléleti alászállásának mérföldköveinél megnyilvánuló, hős szívű szakrális vértanú. A „győztesek” viszont – elvontan szemlélve – modernista hatalmi erőfeszítéseikkel voltaképp pusztán a levegőt markolásszák, hiszen végül, mint ahogy Vaszilij Rozanov mondja: „*A Szellem nélküli hús a nihilre jut...*”

Kerék Imre

Hajnali pasztellkép

Homage a Francis Jammes

Hajnalonta arany hajkoronáját kibontva, bogozgatja fürtjeit a pítvaron, ahol rigócska száll át s a szőlővirág szirma ütközik.

A selymes haját szellőcske zilálja, fűszeres illatokkal telefűjja. – Mintha egy istennő a földre szállna és kecses méltósággal itt vonulna.

Boldog a hajpánt, homlokát övezve, szeszélyes tincseit gyengén simítja, elefántcsont fésűvel elegyedve.

De jobb kedvem bomlott hajtekereszt: remekműnél szebb a természetesség.

Iránytűvel és iránytű nélkül

Olvasólámpa
KÖNYVEKRŐL, ÍRÓKRŐL

Deszkafedezék, szögön karabély, borszeszlángon egytálétel készül, zubbony – rajta egyetlen árva krumplivirág. Az aláírás: Szemidesszatzkoje 1942. VII. 26. Ki ez a katona, ki ez a férfi? A sors jobb és bal kezéből egyaránt ellátta útravalóval Óváry–Óss Józsefet, hol segítette pályáján, hol leparancsolta róla, hol egyik, hol másik országban érezhette magát földönfutónak.

Désről indult (1913-ban született), Kolozsváron tudósak készült, pályázatot nyert, könnyű kézzel írt könnyed verseket, az *Ellenzék* című folyóirat munkatársa lett. A román királyi hatalom kommunistának kiáltotta ki, Magyarországra szökött. A hatalomváltás után (1940-ben) visszatért Kolozsvárra, szeretett *Ellenzék*éhez.

Amit *Útravaló* címen vehet kezébe az olvasó, valójában nem egy könyv, hanem az életmű szilánkjai. Óváry–Óss József életművének a legjava. A könyvet leánya, Óss Enikő szerkesztette egybe hagyatékokból, naplókából, archívumok anyagából – Turcsány Péternek, a Kráter Kiadó igazgatójának közreműködésével, akinek ez élete utolsó munkája volt. Vajon mennyire ismerte a korabeli magyar köztudat az *Ellenzék* című kolozsvári napilapot, talán a magyar időkben (1940 és 1944 között) alkalmanként szárnyára kapta a hír az újság egy-egy írását. A fiatal újságíró lelkes beszámolókat közöl az erdélyi nagyváros békés hétköznapjairól: a vitorlásrepülő útjáról, amely elsőként tette meg a Budapest–Kolozsvár távolságot: a 360 kilométert, kevesebb, mint hét óra alatt. Ír az ásatásokról Kolozsvár főterén, amely leleteivel bizonyítani látszik, hogy a mai Kolozsvárt magyarok alapították. De a szerkesztő ellátogat Márton Áron szülőföldjére is, sikerül emberközébe hoznia a (már életében) legendás hírű pap alakját. A fekete-piac, a húsmanipuláció bizonyosan minden háborús hátrországi város központi kérdése, Óss tüneteket mutat fel és megoldást kínál, s mintha még akár hús is keletkeznék a „jámbor szándékból”.

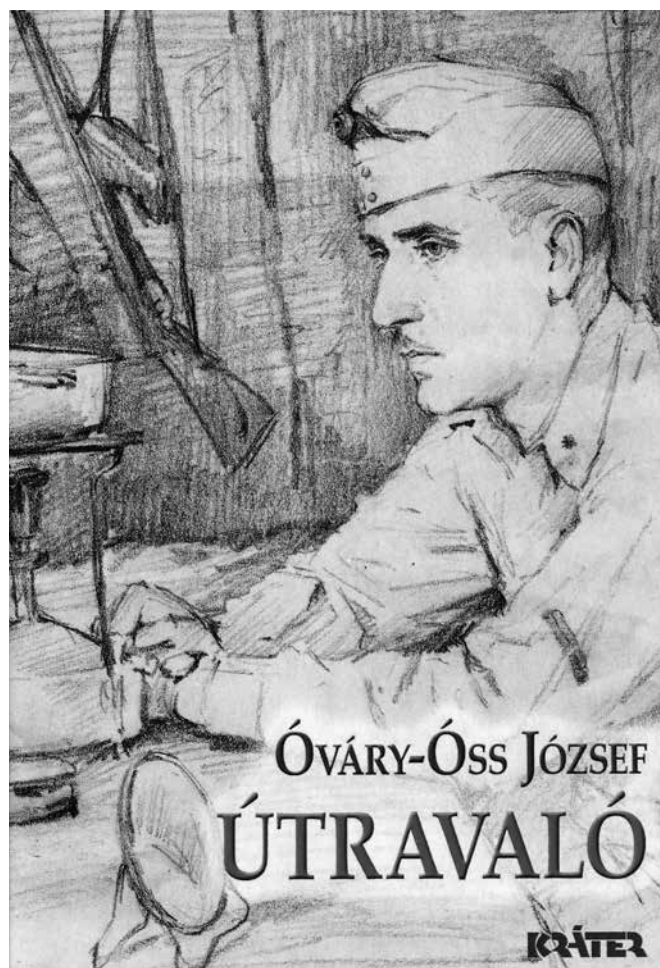
„Szabadulásakor hat esztendőre cseperedett lányát egyetlen percre láthatja, aztán a gyereket kitépik kezei közül.”

Az újságírót, aki katonai rangját tekintve karpaszományos őrmester, 1942-ben a frontra vezénylik, bizonyosan ekkor készül a könyv címlapján látható ceruzarajz. Óváry–Óss József haditudósítóként a harctéri események egész soráról tájékoztatja újságját, Erdély magyar olvasóit. Ő ad hírt többek között a későbbi évtizedekben oly diszkrétan elhallgatott első győzelmes magyar áttörésről a szovjet fronton, Timnél. A harcok során elfogott orosz katonák, partizánok (sőt partizán nők) vallomásai színes-baljós képet festenek a szovjet életről, a fanatikus harcmódról és „a kommunizmus építéséről”, – számos

olyan tanulsággal, amely a következő évtizedek számára intő jelként szolgálhatott (volna).

Háborús arcképek címen sorozatot készít orosz fogoly-legényéről és a vad természetű cserkeszlányról, a jámbor szívű nagyanyóról (Bábuskáról) és a templomától elűzött, de hitében megmaradt kóborló remetéről, sőt a kiskorú „nepperről” is, ahogy az orosz szóhasználat az ügyeskedőket nevezte. Az érdekességen túl inkább az orosz nép egy másik arcát, a béke embereit mutatja be a magyar újságíró. Mindeközben keresi és meg is találja az első világháborúban elesett édesapja sírját „valahol Oroszországban”, a leírás azonban hiányos, a kötetet összeállító leányunoka (Óss Enikő) már nem akadt a vázlatosan megrajzolt katonasír nyomára.

1944-ben Óváry–Óss József fogságba esik, az öt éven át tartó fogolylétre – azért ez figyelemreméltó – versek sorában ad választ. A fogság látszólag a kényszerű semmittevés, megalázás és testi-lelki leépülés ideje, Morsanszk, Kirow, Zaporozsje ellenben az Óss-költészet kiteljesedésének a helye-ideje. Hosszú, töprengő versek sodródnak ujjai között. Némelyik

balladára emlékeztet, némelyik a latin-görög mitológia világát idézi. Aki ezeket a verseket „világra töprengte”, ismerte Dzsida Jenő líráját, de még Reményik Sándor erdélyi szimbolizmusát is. Magáról a fogságról viszonylag keveset ír, a fogoly lelki válaszreakcióiról annál többet: „*mert lellem porba omlott vágyain / ma újra nőnek már a szárnyaim*” (A híd).

Azért fogva tartói szellemiségéről is megfogalmazza véleményét: „*Könyvtár? Ugyan! Elavult holmi már, / élni könyvek nélkül is lehet... / nyilván így vélekednek azok, / kik elégették könyveimet.*” (Diogenész tanítványa).

Az elszánás azért megmaradt benne a szögesdrótok között is: „*A lellem védem erős falakkal, / míg eljő a nagyszerű pillanat, / és rájuk rontom a tornyaikat / a régi töretlen akarattal*” (Nytított szemmel álmodom).

1948 utolsó hónapjaiban tudja meg, hogy felesége nem várta meg az ő fogságának végét, máshoz kötötte életét, hogy a hatalom szemében ellenséggé vált névtől megszabaduljon. A költő válaszverséből a keserű kiábrándulás szavai szólnak: „*Te messzebb vagy tengerbe hunyó holdnál / midőn hullám felette öszszecsap, / Te messzebb vagy a »lesz«-nél és a »volt«-nál, / a boldogság lehet ilyen messze csak.*”

Szabadulásakor hat esztendőre cseperedett lányát egyetlen percre láthatja, aztán a gyereket kitépik kezei közül. Visszatér Magyarországra, ahol az új politikai kurzus fasisztának, szovjetellenesnek kiáltja ki az erdélyi hazájából másodszor is elűzött újságírót. Segédmunkás lehet, idővel kiadói szer-

kesztő lesz, francia és latin lektor, románból fordít. Megír egy-egy kabarétréfát, kétes értékű történeteket idétlen katonatisztekéről, – amit a külső és a belső kontroll engedélyez.

Az Öss-napló természetesen magánhasználatra készült, olvasása még így is kockázatos volt. Nem politikus vagy történész írta, hanem a diktatúra legveszedelmesebb ellenfele: a „kiművelt emberfő”. „*A félelem az emberi gyávaságra, a remény az emberi kapzsiságra épít*”, vagy „*A köztársaság ürügy apró lelkek számára, hogy elfoglalják a nagyok helyét*”, a hivatkozott nevek között Rousseau, Ortega, Nietzsche szerepel, de Dzerzsinszkij és Dzsingisz kán is. Félelmetes nevek – kinek ezért, kinek azért. És a *Füves könyv*, az *Én és a Világ töprengései*, az erkölcs vágya és a megfogalmazás igénye, gondolatok a magányról, a hősről, a szabadságról – ami minderről megfogalmazható 1945 után a Kolozsvár–Zsaporozsje–Budapest hegyesszögű háromszögben.

1958-ban még így sóhajt fel: „*Mint tengerész, akinek eltörött / iránytűje a vad habok fölött, / kereslek, napban és az éjben, / hová tűntél el észrevétlen?*” (Iránytű nélkül).

Aztán elhallgat. Hatvannyolc évéből harmincnál többet tölt menekülésben, fogságban, kényszerű pályamódosításban. 1981-ben hal meg Budapesten. Magyar író volt a XX. században.

LUKÁTS JÁNOS

Óváry-Óss József: *Útravaló. Előszó: Óvári Óss Enikő, Kráter Műhely Egyesület, Pomáz, 2015*

Barna T. Attila

Erzsi néni és a franciakrémes

Valamikor könyvtáros volt. Mikor hozzánk került, az első hetekben szünet nélkül pocskondiázott mindenkit, a többi beteget, az orvosokat, nővéreket; étkezéskor földhöz vágta a tányért, csapkodott, kiabált, válogatott trágárságaitól zengett az osztály. Aztán a gyógyszereknek köszönhetően megszeldült; kedves lett; engem is mosolyogva üdvözölt, valahányszor meglátott.

Egyszer az ortopédiára kellett vinnem. A lábával volt valami. Nem akart jönni. Annamária nővér hozott neki egy krémet. Ült az ágyban, két kézzel tömte magába az édességet, nyelte, csak nyelte rágás nélkül.

– Lassabban, Erzsi néni – szólt rá Annamária. – Még megfullad itt nekünk.

Megállt az evésben.

– Gyerekek – mondta teli szájjal –, ez nagyon finom.

És falt tovább.

– Van még? – kérdezte mohón, miután az utolsó morzsáig bekebelezte.

– Majd lesz, ha visszajöttek a vizsgálatról.

Mire felkelt és beült a kerekesszékekbe.

A sáros udvaron húsz év körüli nő jött szembe velünk.

– Jaj, de szép szőke vagy! – lelkendezett Erzsi néni agyoncigarettázott hangján, s karját tárta felé. – Szőke tündér!

A nő riadtan húzódtott félre utunkból.

Az ortopédián begurítottam a vizsgáló helyiségbe. Itt egy barna, nagyon fiatal és nagyon komoly doktornő és egy deres halántékú, zömök orvos fogadott bennünket.

– Te ki vagy, faszikám? – rikkantotta Erzsi néni barátságosan a tolokocsiból, mikor meglátta az orvost.

A doktornő megdermedt ültében a számítógép előtt. Kihúzta magát.

– Hogy mer így beszélni a főorvos úrral?

– Ugyan, hagyja – legyintett mosolyogva a főorvos úr. – A pszichiátriáról hozták. – Erzsi nénihez lépett, vállára tette a kezét. – Na mondja, mi a baj, drága?

– Mi lenne, faszikám, kurvára fáj a térdem!

A komolybarna doktorlány összerándult; ajkát beharapva meredt a monitorra.

Megröngenezték Erzsi néni térdét, s mehettünk is. Szlalomoztam a toloszékkal az esővízzel teli gödrök között.

– Harminchat fokos lázban égek mindig, s te nem ápolasz, anyám – szavalta Erzsi néni. – Mint lenge, könnyű lány, ha odaintik... – elakadt. – Ha odaintik... – Nem tudta folytatni. Már nyílt a szám, hogy segítek, mikor énekelni kezdett:

– Sárgul már a kukoricaszár...

Elég változatos repertoár, gondoltam, megkerülve egy széles pocsolját.

Mikor visszaértünk, megkapta az ígért süteményt. Annamária nővér csomagoltatta neki még reggel, a kórház melletti cukrászdában. A saját pénzén. Tudta, Erzsi néni él-hal a franciakrémesért.

Soros-huszárok Szigligeten

Húsvét Szigligeten. Húsz év után újra. Alaposan megújult – némiképp javult, másfelől kicsit romlott – az alkotóház. Annak, aki nem most néz először az Esterházy-kastélyból lett irodalmi alkotóházba.

Mi itt, amúgy pedig: utolsó vacsora (az alkotóházi estebéd is ehhez illő); a harangok Rómába mentek (a kastély étkezésére szólító kis harangja nem, ő velünk maradt); aztán a föltámadás... S mit ad Isten, most is kerül a velünk együtt itt tanYZók közt, aki velünk tart a szentmisére. (Ezúttal – Zsuzsi helyett, aki már a föllegekben – zeneszerzővel hoz össze a jó sors.)

Mindösszesen: rosszról a jóra, halálból új életre, télből tavaszba, gyűlöletből szeretetbe hajló ünnepünk javán. Mármost nekünk. Mert hamar kiderül, itt sem tudsz elbújni a világunkat bomlasztó, rothasztó, tönkretenni igyekvő szellem terjesztői elől. Rád törnek itt is. Ördögfarkuk kiteszik a placra, patájuk meg egyenesen az ablakba.

Ebédnél vesszük észre: az egyik ablakba jókora papírlapot helyeztek, rajta határozott vonalakkal: VETO. Miközben a röskei határ áttörésére készülnek a honi Soros-huszárok, fővárosunkban is újabb balhét ígérnek, kies Balaton-partunkon... (Mondhatni, belekópnek a levesünkbe.) Mikor, ha nem húsvétkor.

Ebéd előtt tették ki a táblájukat. Hogy jobban emésszünk? A mérég segíthet(?)... Mert a legszívesebben arra biztatnánk a VETO-zót (VETO-zókat), alakítsák újra a nem elég kellete korán csődbe ment pártjuk helyi alapszervezetét, ott randa lírozzanak, ne mások nyugalmát, vagy épp fájdalmasan gyönyörű ünnepét zavarják... (Már-már közterületen?) Vagy írjuk a firkálmányukra, hogy SOROS, TAKARODJ!?! Aztán: összegegyünk? Egy másnak essünk? Kinek van erre szüksége?

Ványai Fehér József

És Ő mondja

M„Minden megismerés vége”,
Hol „nem-lét tengere ásít”,
Határtalan határ, boldog
Semmi, üres megérkezés.

Egyszerre sújt le bölcsesség,
Vidít fel cifra gyötrelem,
Sorsodból kitett, víg fattyú,
Vakon láthatod, nincs tovább.

Mégis, előre rongyos gárda,
Diadalmas, levert sereg,
Sír vár, bosszú ne lihegjen,
És Ő mondja. „kövess engem”.

Persze, ezeknek. Akik tudatosan romboltak „arab tavaszt” gerjesztve (ránk szabadítva a „fölszabadítással” járó bombázás, éhezés, zűrzavar elől menekülő milliőit), egymásnak ugrasztották Kisoroszországban (Ukrajnátkban) a többségüket és a kisebbségben lévő nagyoroszokat, harcba kezdtek a nekik nem tetsző, döntő többséggel elnökké választott amerikai és szerb jelölt ellen (nyilván azon a szokásos „liberális” alapon, hogy milyen demokrácia az, ahol nem rájuk szavaz a még nem elég fejlett – nem elég „haladó” – nép?!). Hogy nálunk meg a Közép-európai Egyetemre hivatkozó csalást védve indítsanak háborút a befogadó országhoz alkalmazkodni képtelenek.

Minél nagyobb zűr és zavar? Annál nagyobb a fogás? Nem kérünk belőle. Igen, belőletek.

S hogy mennyire idegenek ezek a fiúk és lányok e szent földön (tetszik, nem: Magyarországon), két ékezet is mutatja. Mert hogy már a jelszavukkal leleplezik magukat! Ugyanis mi, ha nem magyarul akarjuk mondani, hogy ebből elég volt, takarodjatok, nem kérünk belőletek, biza VETO helyett VÉTŐt írunk, mondunk.

*Vissza, gyerekek, vissza,
az első elemibe. Ha szerencsétek van,
jó tanító nénitek lesz.*

Tudjátok, fiúk, lányok, ilyen magyar szó, hogy veto, nincsen. Megtúrten – mert mi (veletek ellentétben) ilyen türelmesek vagyunk –, jövevényezőként persze, itt van helyette a valamennyire már mienkké vált vétó. De hogy veto...

Gyerekek, előbb meg kellene tanulni magyarul! Akár a harmadik egyetemi – ne adj isten New York-inak hazudott pestbudai – oklevél megszerzésére készülve is. Vissza, gyerekek, vissza, az első elemibe. Ha szerencsétek van, jó tanító nénitek lesz. (Netán tanító bácsitok.) S ha a nevelőtök a továbbiakban nem Gyuri néni, hamar megtanuljátok, mi a magyar igazság.

Vétó! Valóban, rátok. A békétlenséget, hitetlenséget, hazátlanságot, gyűlöletet gerjesztő terrorfiúk, terrorleányok zsoldos csapatára.

– Krisztus föltámadt! Valóban föltámadt.

E háznak kertjében van egy rózsaszó,

Azt gondozza, azt öntözi a jó Teremtő.

Vizet öntök a fejére,

Szálljon áldás életére!

Az Istentől ezt kérem,

Piros tojás a bérem.

Áldott húsvéti ünnepeket kívánunk!

Kívántunk...

S locsoltunk.

(Mondanunk sem kell, valaki – zavarhatta húsvéti hangulatát – rövidesen eltüntette a veto-zó firkálmányt.) (Szerencsére itthon még otthon vagyunk.)

Berda József csalódik

Elárvult panoptikum

RÓNAY LÁSZLÓ
ROVATA

M – Ma születésnapja van – fordult háziasszonya a költőhöz –, én készítem el az ebédet. Mit enne szívesen?

A költőt, aki éppen azon merengett, melyik ingét vegye föl a kettő közül, hisz mindkettő kissé viseletes és fokhagyma illatú volt, kellemesen érintette a kérdés. Kicsit töprengett, aztán a húsleves mellett döntött. „*De kérjen hozzá egy szép velős csontot is*” – mondta aggályos gondolddal.

– Nem biztos, hogy sikerül kapnom. Csak a protekcióoknak adnak egy kis zsírozás fejében.

– Zsírozás?

A háziasszony összecsíppentette ujjait, így jelezte, hogy a velős csont megszerzéséért külön anyagi áldozatokra is szükség van. Berda lemondóan legyintett. Sosem dúskált anyagi javakban, most sem volt ez másként. Szomorú szívvel lemondott hát a velős csont élvezetéről.

– Marhalábszárból szeretem – kis szünet után hozzátette –, ámbár a lábszár rizzsel és majonézzel sem megvetendő.

– Hova gondol! Marhahús? Hiszen az megfizethetetlen!

– Disznóhúsból nem lehet jó levest főzni! – A költő felháborodott erre a gondolatra.

– Nem is disznóhúsról gondoltam.

– Hát mire?

– Csirkeszárnyra. – A költő fintorgott: milyen íze lehet annak a levesnek? Ha alaposan megfűszerezik, s bőven kerül bele zöldség, talán elviselhető. Mindjárt érdeklődött is, milyen csodák kerülnek a levesbe.

– Sárga- és fehérrépa.

– Karalábé? – Ki hallott már húsleveset karalábé nélkül!

– Megfizethetetlen. Száznegyvenet is elkérnek egy fejért.

– Kis kelkáposzta?

– Csak egyben adják. Azt sem lehet bírni.

Berda arra gondolt, hogy egy sóprúval és lapáttal felszerelve röviddel zárás előtt megjelenik a csarnokban, összesöpri a hulladékot. Nem tudott arról, hogy ezt a módszert mások már felfedezték és gyakorolják. Zárás előtt öregek lepik el a csarnokot és a piacot. Nincs is szükség takarító személyzetre.

– Hagyjuk a húsleveset! Mit szán második fogásnak?

– Rántott sajtot rizzsel.

A „rántott” szó föllelkesítette a költőt, a sajt hírére azonban csüggedni kezdett.

– Nem lehetne inkább egy kis rántott hús?

– Egészségtelen. Megfekszi a gyomrát.

Erről eddig nem volt tudomása. A szalonnát, hagymát, pálinkát elég jól bírja. De hogy a rántott hús nehéz étel volna...

– Honnan veszi?

– Egy ismeretterjesztő előadáson hallottam. A nyers zöldség a legegészségesebb, ezt mondta a táplálkozástudományi szakember.

– Az más. – „Szerencse, hogy drága a zöldség.”

– Nem látta még azt a reklámot, hogy naponta egyen leg-

alább kilencféle zöldséget és gyümölcsöt?

– Nekünk milyen gyümölcsünk van itthon?

– Alma.

– És?

– Alma. Most elég olcsón szereztem. Százhuszért kilóját.

– Az kevés?

– Na hallja! Adnak kétszázért is mucsut!

Sosem hallotta ezt a nevet. Ismeretei a szép piros, hibátlan jonatánig terjedtek. Felháborodott, amikor híre járt, hogy a híres szabolcsi almáskertek termését a Szovjetunióba szállítják, s helyette rejtelmes nevű almák jelentek meg. Most se Szovjetunió, se jonatán.

– Elég olcsó a licsi is. Ha akarja veszek.

A költő felhördült: „Licsi?” Ezt csak olyan összefüggésben ismerte, hogy licsi-locsi. De megenni? Annak idején is volt valami szörnyűség, amelyet összetévesztett a narancssal. Itthon derült ki, hogy hurma a neve, az íze pedig iszonyatos volt.

– De ez még mindig nem kilenc.

– Nem is lesz. Aki ezt a hülyeséget kitalálta, biztos milliomos.

– Nem lehetne a rizshez valami szós? Egy kis szószoecska.

– Nem bánom. Van még a mustáros üveg alján, ha nem zabálta ki éjjel. Hallottam ám, hogy a konyhában matatott.

– Csak egy kis vízért jöttem ki. – „Ugyan ki hiszi el ezt?”

– ez volt háziasszonya arcára írva.

– Ünnepi ebéd. Lehet még egy kívánsága.

– Palacsinta – vágta rá Berda –, rakott palacsinta. Gyerekkoromban úgy csinálták, hogy az egymásra rakott palacsinták közé túrot és lekvárt tettek. Úgy vágják, mint a tortát. Persze a másik sem rossz. Azt meg úgy készítették...

– Hagyja csak! Lekváros palacsinta lesz.

– De ne izes! Tudja, amit annak idején tömblekvárnak hívtak.

– Van még egy üveg házi szilvalekvárom. Majd azzal töltöm.

Berda elsápadt. Hol van már a tavalyi hó?...

– Valamivel koccintanunk is kellene.

– A csapvíz a legegészségesebb.

Valahogy nem kedvelte a csapvizet. Nem is emlékszik, mikor ivott utoljára.

– Inkább egészségtelen! Klórozzák. – Meg volt elégedve magával.

– Majd felforralom, s ha kihűlt, ihatjuk.

A költő sóhajtott. Utolsó reménye is elszállt. Szobácskájába ment, levelet fogalmazott barátainak, hogy itt és itt találkozzanak, megünnepelni születésnapját. Ettől megvidámodott. Ezek a rendszeres összejövetelek még azt a világot idézték, amikor voltak jó kisvendéglők, olyanok, ahol Krúdy Gyula is szívesen elüldögélt. Nem volt fakszni, de velős csont igen, marhahúsból főzték a levest, sok volt benne a zöldség, és akkora bécsi szeletet hoztak, hogy lelógott a tányérról. „Boldog békeidők!” – sóhajtotta, s kezdte lenyalni a borítékokat.

SZIRMAI PÉTER

Magalhaes és Magallanes

A nevem Fernando de Magalhaes. Észak-Portugáliában születtem, szőlőtermő vidéken, de életemet, kamaszkoromtól kezdve, nem a szőlővel, hanem a tengerrel kötöttem össze. Sorsom mindig nehéz volt, de a nehézségek fontos tapasztalatokhoz juttattak. Ennek köszönhetem, hogy azon a különös három év alatt, amit most röviden elbeszélék, egyszerűen, egy kis merészséggel, új irányt adtam életemnek.

1515 márciusában kezdődött minden. Egy esős pénteki napon, Manoel király lisszaboni palotája egyik dísztelen, vélhetően hasonló alkalmakra tartogatott termében fogadott. A kihallgatás késő délután, vacsoraidőben, a legrosszabbkor folyt le. A király emelvényen ült, egy meglehetősen egyszerű trónszéken. Intett, hogy lépjek közelebb hozzá, várja a kérés. Bevezetőül annyit mondtam, hogy legutóbb szárazföldi seregében harcoltam, és mint az indiai és marokkói háborúk veteránja, csekély, fél crusadónyi fizetésemelést kérek. A királynak láthatóan nem tetszett a kérés: türelmetlen volt, bosszantotta, hogy nem alázkodok meg előtte, mondataim nem voltak csiszoltak, finomkodóak, már biztosan a vacsorára gondolt, ami most miattam, a kellemetlen alak miatt, csúszik... Röviden közölte, hogy kérésemet nem tudja teljesíteni. Vártam indokolását, de nem indokolt, végül is neki nem kell megindokolni a döntését. Gondolom, azt várta, hogy elhagyom a termet, és véget ér e nem kívánt látogatás. De én ahelyett, hogy távoztam volna, előadtam második kérésemet. Azt kérdeztem, hogy van-e számomra méltó állás ő királyi fenségének szolgálatában: parancsnoki feladat – végtére is mindig hajós voltam és maradok is – egy nyugatra tartó hajón.

Cahit Külebi

Veszendőben

Konya mezején egy maroknyi víz,
arcodon ilyenek az éjszakák.

Szeles időben utcára menj,
ne döbbenjen tőled sokaság!

A tengeren kicsi vitorlás.
Te nem rovod utcák sorát.

Füst, füst. Füst leng mögötted,
így száll napod, az ifjúság.

TUSNÁDY LÁSZLÓ
műfordításai

A király egyre türelmetlenebb lett. Azt mondta, hogy nincs számomra feladat, és a jövőben sem lesz. Elutasítása még keményebb volt, mint első válasza esetén, de nem vesztettem el a türelmemet. Ehhez hasonló helyzetekben, amikor ellenfelem ilyen feszült, én mindig hideg, nyugodt maradok. Ugyanazon a hangon, amivel eddig kértem, előadtam harmadik kérésemet. Azt kérdeztem, hogy van-e a királynak ellenvetése azzal kapcsolatban, ha más országban keresek szolgálatot. Pimasz kérdés volt... A király válasza ehhez mértelen volt sértően rövid: nincs ellenvetése. Intett, hogy a kihallgatásnak vége. Meghajoltam és távoztam.

Nem voltam dühös. Hidegen szemléltem a tényeket. Tapasztalt hajós vagyok, tudok embereket irányítani, tudok nehéz helyzetben dönteni. A király elengedett... Máshol kell keresnem a boldogulásomat...

*...egyik felfedező út követte a másikat,
hogy Indiába, a fűszerek lelőhelyére
vezető tengeri utat megtalálják.*

Akkoriban kinyílt a világ: egyik felfedező út követte a másikat, hogy Indiába, a fűszerek lelőhelyére vezető tengeri utat megtalálják. Hamarosan csalódnuk kellett, mert Amerika hatalmasabbnak és áttörhetetlenebbnek bizonyult, mint amilyennek eredetileg elképzelték. Akár délen, akár északon keresték az átjárót az Indiai-óceán felé, nem jártak sikerrel. Azt gondoltam, ez lehet az én utam... Ezt a területet kell kutatni, itt kell felfedezést tenni...

Kérelmet nyújtottam be a levéltárhoz: kutatási engedélyt kértem. Tudom, furcsa ötletnek tűnhet azok után, ami a király és köztem történt, de bíztam a hatóságok figyelmetlenségében. Nekem lett igazam: engedték a kutatást. Három hónap múlva birtokomban volt a szükséges adat: az amerikai átjárót a fűszerszigetek felé az 50. szélességi foknál kell keresni. Az utolsó napon, amikor a király levéltárából hazafelé tartottam, zsebemben lapult a jegyzet, amit a levéltárban készítettem, ami a két óceán közötti átjáró létezéséről szólt. Emlékszem, maradéktalanul boldog voltam. Az utcán esti félhomály volt, a nedves utcakövön hidegen csillant a hold fénye... Csak egyetlen dolgot nem értettem: miért engedtek kutatni? Sejtették, hogy a fellelt információkat kiviszem az országból... Azt válaszoltam magamnak, saját kérdéseimre, hogy gőgösek voltak, azt gondolták, hogy hiteltelen figura vagyok, úgysem foglalkozik velem senki, megadhatják nekem az előnyt, úgy is előbbre jutnak, mint én... Felnevettem, nevetek most is a butaságukon...

Most már csak az volt a kérdés számomra, hogy miként hasznosíthatom információimat.

A cádizi kikötő hemzseg a kocsmáktól. A hajósok, a kapitánytól az utolsó matrózsig a hajó indulásáig ezekben a kocsmákban mulatják az időt. Pár nap alatt meg lehet szerezni a szükséges információt: ki kicsoda, ki melyik hajóhoz tartozik.

Az egyik kocsmá környékén láttam egy vékonyka fiút. Magamhoz intettem. Félhomályban beszélünk, a kalapom árnyékolt, nem láthatta az arcomat. Kérdeztem, hogy akar-e egy kis pénzt keresni. Élénken bólogatott. Azt kérdeztem, tud-e írni. Mondta, hogy nem. Mondtam, hogy leírok egy üzenetet, amit át kellene adnia don Magallanesnak, aki így és így néz ki, ennyi és ennyi idős, és a kocsmában a tengerre néző középső ablaknál szokott ülni. A fiú értelmesnek látszott. Mondtam, hogy a kapitány nem kerülhet velem kapcsolatba. Mindig itt, a Cervantes utcából nyíló sikátornál fogunk találkozni.

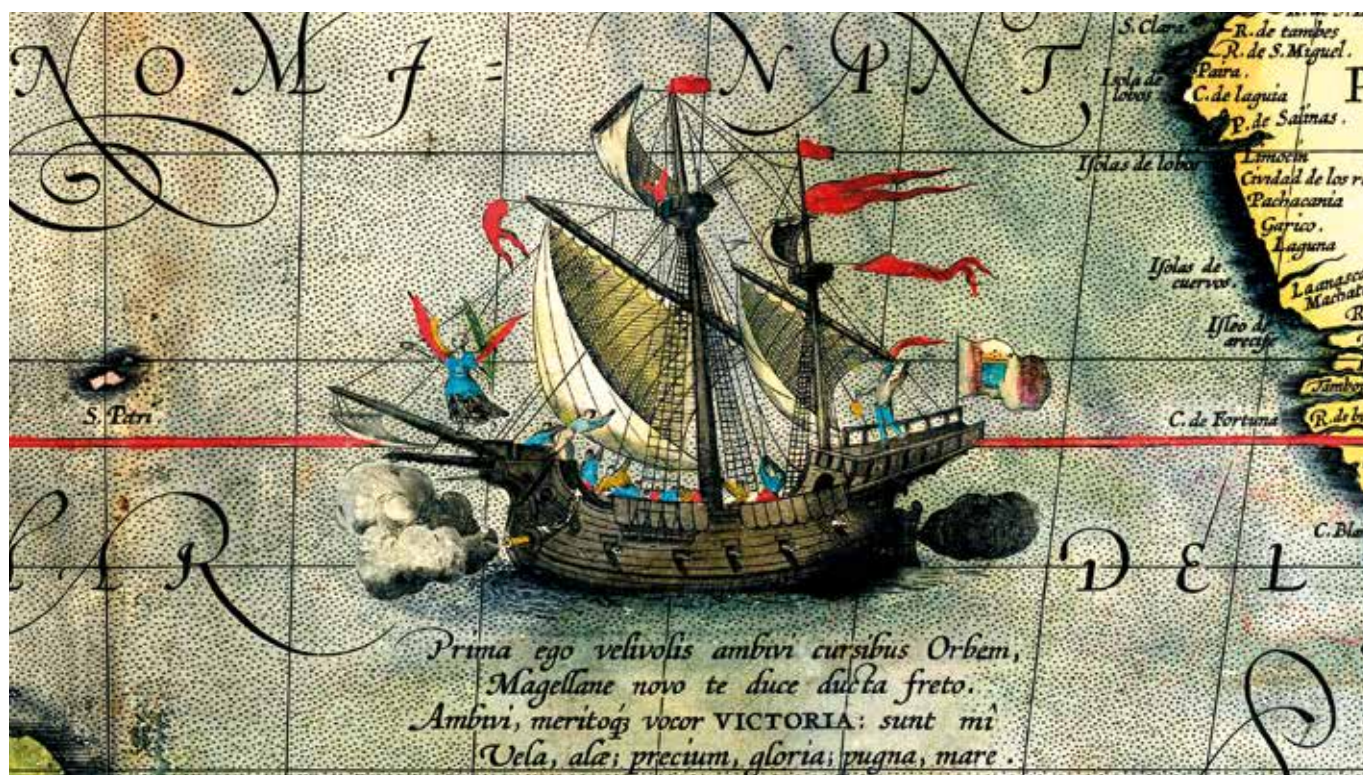
Két nap múlva üzenetet kaptam don Magallanestól. Üzenete, hogy érdekelné a dolog, de személyesen akar velem találkozni. A fiúnak mondtam, hogy közölje, ez nem lehetséges. A lapon, amit első alkalommal átadtam neki, rajta van a lényeg: az átjáró helyének leírása, a hajósok elbeszélése alapján, kihagyva a pontos szélességi adatot. Mondtam, hogy az általam kért összeg átadásával a részletek is ügyfelem birtokába kerülnek. Kértem, hogy hívja fel ügyfelem figyelmét, hogy Cádizban több hitelező intézet is működik... A részletes anyaggal az India házban – amely szervezet a felfedező utakhoz adott támogatást akkoriban – már meghallgatást nyerhet. Megfelelő szakértőt szerezve maga mellé, az alátámasztó részt kidolgozva, előadva, megkaphatja a szükséges támogatást az úthoz.

Három nap múlva a sikátorban egy ismeretlen férfi szólított meg. Nem fedte az arcát. Görögös vonásai nagyapámra emlékeztettek. Felém nyújtott egy rongyos tarisznyát. Azt mondta, hogy a kért összeg fele a tarisznyában van, ezen kívül kö-

zölte, hogy a fiú fogoly és náluk fog tartózkodni, amíg az átadott anyag hitelességét nem ellenőrzik. Kérdeztem, hogy ezt hogyan kívánják elvégezni, és a hangom megremegett. Őszintén megkedveltem a fiút. Azt mondta, hogy megkeresték Ruy Faleiro földrajztudóst, aki már dolgozik az anyagon. Ha minden rendben van, akkor a fiú szabad, és az összeg második felét is a rendelkezésemre bocsátják. Átadtam a bőrbe csomagolt jegyzetet, és elköszöntünk. Tudtam, hogy egyedül nem juthatok tovább, mint ahová elértem.

Később tudtam meg, hogy Ruy Faleiro izgalmasnak találta az anyagot, és összeállított egy kisebb előadást, amelynek döntő érve volt, hogy a keresett fűszerszigetek, számításai szerint, az újvilág felosztását szolgáló Tordesillasi-egyezmény (A 16. században a portugálok és a spanyolok felosztották egymás között az újvilágot. Ezt tartalmazta Tordesillasi-egyezmény.) alapján, Spanyolországhoz tartoznak, és amely előadás anyagával már lehetségessé vált, hogy don Magallanessal, a felfedező utak legfőbb támogatójának számító India házban, a szervezet befolyásos tisztviselői elé járuljanak.

A meghallgatás megtörtént. Az anyagot az India ház tisztviselői figyelemre méltónak találták, a támogatást megadhatónak vélték. Véleményük egyenes utat jelentett ahhoz, hogy a király megadja az engedélyt a támogatás kifizetésére. A spanyol király 1518 márciusában írta alá don Magallanessal a fűszerszigetekre irányuló hajóját támogatására szolgáló szerződést. A teljes összeget megkaptam a fiú szabadságával együtt. Az összeg persze csak töredéke volt a Magallanes részére kifizetett támogatásnak, de figyelembe véve Magallanes későbbi sorsát, és az én sorsomat, azt mondhatom, hogy nem vagyok elégedetlen. Magallanes útja után öt évvel Dél-Portugáliában, egy kis faluban telepedtem le. A fiú mellettem maradt, apjának tartott, és én a fiamnak. Megtanítottam írni, olvasni, és mindenre, ami szükséges, hogy a pénz hatalmát a szolgálatainkba állítsuk, és elkerüljük, hogy a szolgálójává legyünk. Hajóra sohasem szálltam többé.

Lélegezzünk!

A tüdőrontgen még ma is az egyik legelterjedtebb vizsgálat. Sok panasz nincs rá, nem fáj, nem is kellemetlen, hacsak... Általában katonás hölgyek végzik, a parancs így szól: „*belégzik ...kilégzik ...nem légzik ... (zzzrrr) tovább légzik*”.

Itt kettős rizikó áll fenn. Ha a beteg nagyon engedelmes, és a nővérke elfelejti az utolsó felszólítást, annak kékülés a vége.

Tovább légzünk. Még akkor is, ha a hörgők hörögnek, a lég vagy befelé vagy kifelé nem szelel, mert ami benne van por, piszok, egyéb allergiát, gyulladáásokat okoz. Még akkor is, ha a „pájsli” egy részét esetleg daganat miatt elvesztettük. Tovább légzünk, akár parancs ellenére, mert anélkül nem megy.

Dr. Lengyel László tanár úr, a magyar légzésrehabilitáció atyja állítja, hogy az egyetlen halálnem, amit sem önmagának, sem másnak nem kíván, a megfulladás. Az az állapot, amikor elfogy az ember körül a levegő vagy azért, mert nincs körülötte, vagy azért, mert a tüdő nem képes többé felvenni, felhasználni.

Tapolca városa mostanában többször jelent meg lapunk oldalain, hát engedtessek meg, hogy a Malomtó, Tavas barlang, Batsányi asszociációkat egy továbbival bővítsük. A Deák Jenő Kórház Gyógybarlangját jártuk be Lengyel főorvos úrral, aki az ország legkorszerűbb légzésrehabilitációs osztályának felépítését, beindítását irányította, s ma is ezt vezeti.

– *Honnan érkezettl Tapolcára, s mi volt a célod?*

– Öt, egymásra épülő szakorvosi képzéssel 1980 óta foglalkozom országos szinten a légzésrehabilitációval, a budapesti Országos Korányi Tbc Intézet osztályvezetőjeként. 2013-ban érlelődött meg a terv, hogy a tapolcai kórház alatti barlangrendszerben, mely lassan száz éve ismert, új légzésrehabilitációs kórházrész keletkezzék, ennek tervezési és kivitelezési munkáit szaktanácsadóként kísértem végig. Egy speciális és nemzetközi szinten is rendkívül korszerű, 71 ágyas osztály jött így létre.

– *Könyveid is megjelentek a témában.*

– Kettő is, előbb 1986-ban, majd 2014-ben „*A légzésrehabilitáció elmélete és gyakorlata*” címmel. A célom egyszerű: a légzőszervi rendellenességben szenvedő betegek korszerű, magas szintű komplex ellátását segíteni, ahol csak lehet.

– *Tulajdonképpen mi a légzésrehabilitáció?*

– A rehabilitáció valamennyi területén a kezelés legfontosabb eszköze a fizioterápia. Ez magába foglalja a klasszikus elektroterápiás kezeléseket, az inhalációs kezeléseket, a légzőtorna és a fizikai tréning különböző formáit, a hydroterápiát és a klímaterápiát is. A krónikus légzési betegek kezelésében a klímakezelés mindhárom formája (magaslati-, tengerparti és barlangterápia) egyaránt eredményes. A kórházunk alatt elterülő karsztbarlang lehetőséget ad arra, hogy az osztály betegei a gyógytornászok által vezetett légzőtorna és állóképességi tréning mellett az autogén tréninget, relaxációs gyakorlatot is a barlangban végezhesék el. A tornatermekben kerékpárgométer, futópad, lépcsőzőgép és egyéb eszközök segítségével folyik a fizikai tréning, amit egy 50 négyzetméteres termálvizes medencében végzett vízitorna tesz teljessé. A rehabilitációs kezelés időtartama 3–6 hét.

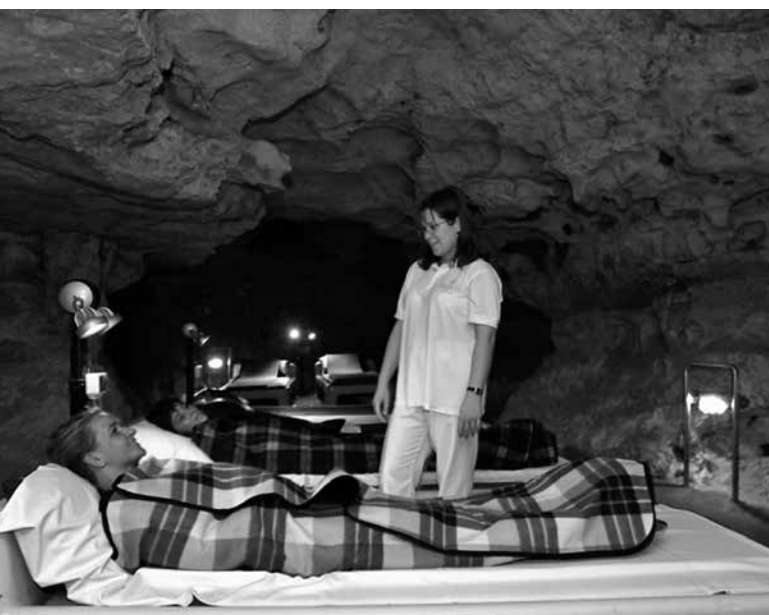
Általában az a beteg kerül felvételre, aki nem dohányzik, vagy hajlandó részt venni leszokást támogató programban...

– *Mióta létezik ez az immár önálló tudományág?*

– A múlt század első hatvan évében a tbc-s betegek álltak a középpontban. Az 1960-as évektől a figyelem az úgynevezett nem specifikus légzési betegségekre (vagyis nem a tbc) felé fordult. Kiemelt helyen az asztmások álltak. A felnőttek mellett a gyermekek ilyen irányú gondozása pl. Mosdóson és Farkasgyepűn vált híressé. Az elmúlt évtized viszont a COPD rehabilitációjának az időszak volt, lényegében az egész fejlett világban.

– *Az ma már köztudott, hogy a tbc (tuberkulózis) vagy az asztma milyen betegség, de lépten-nyomon találkozunk a COPD-vel. Ez mi? Ezek a betegek jelentik a kezelendőket?*

– Elterjedt ez a betűrövidítés, mely a tüdő krónikus obstruktív megbetegedését (chronic obstructive pulmonary disease) jelöli, vagyis azt az állapotot, amikor a hörgők beszűkülnek, nem szelelnék kellően, így a tüdő kis egységei nem jutnak friss levegőhöz. Ez az állapot nem gyógyítható, viszont javítható. De a legszélesebb értelemben vett légzésrehabilitáció körébe vonható minden olyan, esetenként nem pulmonológiai kórkép is, amely a gázcsere bármilyen eredetű károsodása (pl. tüdőműtét) révén légzési panaszokat okoz, és ezek a légzési fizioterápia eszközeivel javíthatók. Általában azt a beteget vesszük fel, aki nem dohányzik, vagy hajlandó részt venni leszokást támogató programban, akinek a krónikus légzési betegségével kapcsolatos tünetei és panaszai vannak. A felvételtkor és a program végén állapotfelméréssel dokumentálható a javulás.

– Mióta működik itt, Tapolcán egy ilyen magas szintű intézmény?
– Másfél évvel ezelőtt adták át a Deák Jenő Kórházban ezt az új kórházrészlet. A földszinten diagnosztikus és terápiás helyiségeket alakítottak ki korszerű eszközökkel.

Az emeleten 2–3 ágyas betegszobák vannak erkéllyel, szép kilátással a csodás „tanúhegyekre”, a barlanghoz liften is lehet jutni.

– A barlang hívogató, szimpatikus. Nincs hideg, hiszen állandóan kb. 12 fok van, nincs légmozgás, huzat, s a levegő nagyon tiszta. Bizonyítottan minden szennyezés, mely egyébként körülvesz bennünket, itt hiányzik. Magas a páratartalom. Az itteni levegőnek van egy trükkje is: magasabb a széndioxid koncentráció, ami mély, kiadós sóhajtásokra ösztönzi az ember immár tréningekkel erősített légzőizmait. Kellemes félhomály és csend van, a heverők mellett kis olvasólámpa. Eltévedni sem nagyon lehet, mindenütt egyértelműek a jelzések. A régi óvóhelyi (a II. világháború és 1956 idején) hangulatra már csak egy

vastag betonfal és vasajtó emlékeztet. Szeretnék legalább egy denevérrel is találkozni, de úgy látszik, most éppen nincsenek ügyletben. Komfortos életük van itt, az ajtókon, térelválasztókon külön ki- s bejárat áll rendelkezésükre, melyet igénybe is vesznek. Viszont ebédet nem kapnak a konyháról. Egyetlen hiányosság: nincs itt lenn egy patak. Egy búvópatak.

– Hát éppen ezért vagytok most itt. De nézzünk fel egy kicsit az új épületbe is! Egyedülálló a hidroterápiás lehetőségünk, amellyel teljessé tudjuk tenni a fizioterápiás kínálatunkat. Az ötven négyzetméteres medencét a kórház melletti termálkútból (na ez már majdnem búvópatak...) tudjuk folyamatosan feltölteni. A víz ellenállását, hidrosztatikus hatását használjuk ki a víztréning során.

Az intézményt elhagyó, megerősödött betegek jó érzéssel gondolnak vissza az itt töltött hetekre.

SZUTRÉLY PÉTER

Lengyel János

Az arany ára

Középkorú férfi lép be az ékszerboltba, egy hordót görgetve maga előtt. Gondosan letámasztja az eladó pultja előtt, majd a meglepett alkalmazottnak fordul.

– Jó napot kívánok. Váltani szeretnék.

– De kérem, Uram? Mi ez a hordó? Mit szeretne váltani? Ez egy ékszerbolt.

– Tudom, kérem! Azért jöttem ide. Váltson be nekem 20 liter májusi esőt!

– Ezt hogy képzeled?

– Hát, én odaadom ezt a hordót, maga meg ideadja az aranyat.

– De mégis mit gondol?

– Én előre sejtettem, hogy ez lesz. Nos, a Meteorológiai Intézetből és a Víztani Kutatólaborból is hoztam igazolást, ami tanúsítja, a hordóban valóban májusi esővíz van. – Két pecsétes papírt vesz elő a zsebéből, és az elképedt eladó orra alá tolja.

– De ki hallott már ilyet? Ne szórakozzon velem, Uram! Én dolgozom, nem érek rá ilyen tréfákra!

– Maga ne szórakozzon velem fiatalember! Adja ide az aranyat, aztán itt sem vagyok! Üssük nyélbe gyorsan az üzletet!

– Na, ebből elég volt! Fogja meg a hordóját és távozzon! – emelte fel a hangját az eladó. Erre már a tulajdonos is előjött az irodájából.

– Mi ez a kiabálás? Mi történik itt?

– Főnök úr, ez a férfi itt esővizet akar beváltani aranyra.

– De nem akármilyet, májusit.

– Mi a különbség? – kérdezte a főnök, akit láthatóan felkészületlenül ért a dolgok illetően alakulása.

– Még a bolond is tudja, hogy a májusi eső aranyat ér. Nos, én összegyűjtöttem egy keveset, és jöttem beváltani aranyra.

– Meg van maga bolondulva? Az csak egy képletes közmondás.

– Az engem nem érdekel. Itt az eső, kérem az aranyat! – kötötte az ebet a karóhoz a vendég.

– Mondja csak, mégis mennyi aranyra gondolt? – váltott hangnemet a tulajdonos.

– Nézzük csak, 20 liter vizet hoztam, az akkor 20 kilogramm arany. Végre megjött a jobbik eszköz. Adják gyorsan, mert még be kell ugranom más helyekre is! A kocsiban még van vagy 80 liter!

– Hát itt bizony nem kap egy gramm aranyat sem. Kérem távozzon, különben hívom a rendőrséget, vagy inkább az elmeorvosintézetet! – emelte fel a hangját a tulaj. Az eladó már oda is lépett a telefonhoz, hogy tárcsázzon.

– Ne olyan hevesen! Azonnal tegye le a telefont! – ordított rá az ismeretlen férfi, miközben belső zsebéből egy revolvvert húzott elő.

– Maguk akarták. Nem értettek a szép szóból, hát értenek majd másból. Gyorsan pakolják tele! Azzal odadobott egy fekete zsákot a két megriadt férfi elé. A fegyver megtette a hatását. Néhány perc alatt telerakták a zsákot ékszerekkel. A férfit csak az aranytárgyak érdekelték. Intett, hogy az ezüstöt hagyják. Az üzlet előtt járókelők haladtak el, de egyikük sem figyelt fel arra, mi zajlik odabent. Amikor tele lett a zsák, a fegyveres gyakorlott mozdulatokkal megkötözte a két férfit. A zsákmányt a hátára csapta, és a kijárat felé indult. Mielőtt bezárta volna maga mögött az ajtót, még visszaszólt.

– Ugye, hogy igaz a mondás? Májusi eső aranyat ér.

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi
havilap – www.buvopatak.hu

Alapító, főszerkesztő: CSERNÁK ÁRPÁD

Tervezőszerkesztő: CSERNÁK BÁLINT

Főmunkatárs: FARKAS JUDIT

Olvasószerkesztő: Tamásné Horváth Katalin

Munkatársak: Gera Katalin, Lukács János,

Németh István, Papp Árpád, Sarusi Mihály, Szutrély Péter

Nyomdai munkák: Pethő Kft, Kaposvár, Fő utca 57.

Felelős vezető: Pethő László

Sokszorosítás ideje: 2017. május

Sokszorosítás sorszáma: 5/2017.

E-mail: posta@buvopatak.hu

ISSN 1588-9335

Kiadja: BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY

Kaposvár, Somssich P. u. 11–13. I/12.

A kiadásért felelős: Csernák Árpád

A Búvópatak Alapítvány számlaszáma:

10918001-00000012-93920004 UniCredit Bank Hungary Zrt.

Lehuny szemű ház – Gí fotója

Köszönjük

CSERNA CSABA (*Frankfurt*), PETHÓ ZOLTÁN (*New York*),
és a SEMMELWEIS TÁRSASÁG (*Düsseldorf*) nagylelkű adományát,
amellyel hozzájárultak a májusi szám megjelenéséhez.

TÁMOGATÓINK

